



N.M. Quchqorova

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI
TARBIYALANUVCHILARIGA O'YIN
ORQALI TARBIYA BERISH**



+7. 202
Q-70

17a

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

Maktabgacha ta'lim metodikasi kafedresi

N.M. Quchqorova

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI
TARBIYALANUVCHILARIGA O'YIN ORQALI
TARBIYA BERISH**

Bilim sohasi: 100000-Gumanitar

Ta'lim sohasi: 110000 - Pedagogika

TOSHKENT – 2022

N.M. Quchqorova. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga o'yin orqali tarbiya berish. / o'quv-uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2022 y. –74 b.

Mazkur o'quv-uslubiy qo'llanma oliy va o'rta maxsus ta'limi muassasalaridagi maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari va maktabgacha ta'lim tashkiloti uslubchilari va tarbiyachilariga mo'ljallangan bo'lib, unda maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining aqliy, axloqiy, jismoniy va psixologik jihatdan rivojlantirishga qaratilgan o'yin turlari, ularni o'tkazish metodikasi berilgan. Bo'lg'usi tarbiyachilar va maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik faoliyat yurituvchilar samaradorlikka erishish uchun metodik qo'llanmadagi ma'lumotlardan ijodiy foydalanishlari mumkin.

N.M. Quchqorova – “Maktabgacha ta'lim metodikasi” kafedrası dotsenti, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Taqrizchilar:

O'tajonov J. – FarDU. “Pedagogika” kafedrası mudiri, Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Sabirova Ch.A. – UrDU, Pedagogika-psixologiya kafedrası dotsenti, Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori



O'quv-uslubiy qo'llanma Urganch davlat universiteti o'quv-uslubiy kengashining 2021-yil 7-apreldagi №3 -sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan

MUNDARIJA

Kirish.....	4
I BOB. O‘YIN- HAYOTNI ANGLASH VA O‘RGANISH SHAKLI	
1.1. Buyuk adiblarning o‘yin haqida fikrlari.....	5
1.2. Maktabgacha ta‘lim tashkiloti pedagogik jarayonida o‘yinning ahamiyati.....	13
II BOB. O‘YIN TURLARI	
2.1. Ijodiy o‘yinlar.....	17
2.2. Psixologik o‘yinlar.....	22
III BOB. BOLALARDA TARBIYA TURLARINI O‘YIN ORQALI SHAKLLANTIRISH	
3.1. Tarbiya turlari.....	27
3.2. Aqliy tarbiyaga oid ta‘limiy o‘yinlar.....	33
3.3. Jismoniy tarbiyaga oid “Harakatli o‘yinlar.....	59
3.4. O‘yinlar rasmlarda.....	68
Xulosa.....	71
Foydalanilgan adabiyotlar.....	72

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiyaviy ishlarni muvafaqqiyatli amalga oshirilishi maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi pedagogik jarayonning har bir faoliyat turini to'g'ri tashkil etilishiga bog'liqdir. Ta'lim-tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etilishida zamonaviy interfaol usullardan, bola uchun eng qiziq va maqbul shakl hisoblangan o'yindan foydalanish samarali natija beradi. O'yin inson o'zligining namoyon bo'lishi, uning takomillashuv usulidir. O'yin kattalar hayotida muayyan o'rin tutar ekan, u bolalar uchun alohida ahamiyatga egadir. Uni «bolalikning hamrohi» deb atash qabul qilingan. U maktabgacha yoshdagi bolalar hayotining asosiy mazmunini tashkil etadi. Mehnat va ta'lim bilan uzviy aloqada bo'lgan holda yetakchi faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Bola shug'ullanadigan ko'pchilik jiddiy ishlar o'yin shaklida bo'ladi. O'yinda shaxsdagi barcha mavjud jihatlar ishga tushadi: bola harakat qiladi, gapiradi, idrok etadi, o'ylaydi. O'yin tarbiyaning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Shu bois ham, kelgusi yillarda maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirish borasidagi strategik maqsadimiz – ijtimoiy ahvolidan qat'iy nazar, bog'cha yoshidagi har bir bolani ushbu ta'lim yo'nalishi bilan to'liq qamrab olish uchun zarur sharoitlarni yaratishdan iborat. Bir necha bor ta'kidlaganidek, milliy qadriyatlarimizni, sharqona pedagogikani tiklash hozirgi kunning o'ta dolzrab vazifasidir. (Sh. Mirziyoyev)

Mazkur o'quv-uslubiy qo'llanmada o'yin va uning turlariga doir ma'lumotlar yosh avlodni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu o'quv-uslubiy ko'rsatmani magistr-talabalar, tarbiyachilarga taqdim eta turib, bu manba ma'lum darajada o'quv-tarbiyaviy jarayonning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi, degan umiddamiz.

Muallif kitobxonlar tomonidan bildirilgan fikr-mulohazalarni qabul qiladi, keyingi nashrlarda, albatta, ularni inobatga oladi.

Muallif

I BOB. O'YIN- HAYOTNI ANGLASH VA O'RGANISH SHAKLI

1.1. Buyuk adiblarning o'yin haqida fikrlari.

Yurtimizda maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachisi, magistrning metodik tayyorgarligiga muhim talablar qo'yilayotgan bir vaqtda uning pedagogik-psixologik tayyorgarligini takomillashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish, dastur talablari asosida ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish, faoliyatlarga kreativ yondashgan holda turli usul va vositalarni amaliy qo'llay bilish va tarbiyachilarning pedagogik kasbiy kompetentligini shakllantirish hozirgi kundagi dolzarb masalalardandir.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunida alohida ta'kidlab o'tilganidek, o'qitish jarayonida ilg'or pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi ta'lim samaradorligining ortishida muhim o'rin tutadi.

«Bola dunyoga kelganidan boshlab, unda aynan maktabgacha bo'lgan yoshda aqliy faollik oshadi, axloqiy-estetik va jismoniy xislatlar shakllanadi. Pedagogik texnologiyalar bilan tashkil etilgan faoliyatlarda tarbiyanuvchilar o'zlarini erkin xis qiladilar, barcha topshiriqlarni bajonidil bajaradilar. Tarbiyanuvchilar egallashlari kerak bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni tez va zo'riqishsiz, oson egallaydilar, o'ynab zavq oladilar, tafakkurlari rivojlanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarda bunday natijalarga erishish uchun albatta metodistning har bir pedagog bilan amalga oshiradigan ishlar rejasini puxta tuzishi va uni amaliyotga tadbiiq eta olishi zarur bo'ladi.

Prezidentimiz Sh. Mirziyoyev yosh avlod tarbiyasiga katta ahamiyat berib, "Yosh avlodni tarbiyalash biz uchun eng asosiy vazifadir" deb bejiz ta'kidlamaganlar. Hozirgi vaqtda O'zbekistonda tarbiyaning odatiy bo'lgan shakllari va usullarini izlab topish, o'sib borayotgan avlodda mustahkam umuminsoniy ishonch va qarashlarini shakllantirish; shaxsda milliy madaniyat va milliy qadriyatlarni hurmat qilish, avaylab asrash tuyg'ularini o'stirish lozim.

O'yin qadim zamonlardan beri pedagog, psixolog, faylasuf, etnograf, san'atshunos olimlar diqqatini o'ziga tortib kelgan bo'lib, jamiyat hayotida mehnatdan keyin turadi va uning mazmunini belgilaydi. Ibtidoiy jamoa qabilalari o'z o'yinlarida ovchilik, urush, dehqonchilik ishlarini aks ettirganlar. Masalan, o'sha davrdagi ba'zi qabilalarning sholi sepish jarayoni o'yinlar bilan juda katta tantana qilib amalga oshirilar edi.

Ya.A.Komenskiy, K.D.Ushinskiy, A.S.Makarenko, P.F.Lestgaflarning g'oyalari hozirgi zamon bolalar o'yinlari nazariyasi uchun ham ahamiyatlidir. "Bolalar o'yini ko'p asrlik tarixga ega— deb yozgan edi K.D.Ushinskiy, - insonning o'zi tomonidan ishlab chiqilgan qudratli tarbiyaviy vosita va shuning uchun ham unda inson tabiatining haqiqiy ehtiyoji ifodalangan".

Yan Amos Komenskiy o'yinni bola faoliyatining, uning tabiati va mayllariga to'g'ri keladigan zarur shakli deb hisoblardi. Uning fikricha o'yin – bolaning barcha qobiliyat ko'rinishlari rivojlanadigan jiddiy aqliy faoliyatdir, o'yinda borliq, dunyo haqidagi tasavvurlar doirasi kengayadi va boyiydi, nutq rivojlanadi. Bola o'yin davomida tengqurlari bilan do'stlashadi. YA.A.Komenskiy o'yinga quvnoq bolalik va bolani uyg'un rivojlanish sharti sifatida qarar ekan, kattalarga bolalar o'yinlariga e'tiborli munosabatda bo'lishni, ularga oqilona rahbarlik qilishni masalihat bergan edi.

P.F.Lestgaft bolalar o'z o'yinlarida tevarak-atrofdan olgan taassurotlarini aks ettiradilar, deydi. Bunday faoliyat bolaning rivojlanishida katta ahamiyatga egadir.

Shunday qilib o'yinning ijtimoiy voqea ekanligini, o'yinda tevarak-atrofdagi borliq aks ettirilishini ilg'or olim va pedagoglar o'zlarining kuzatish va ilmiy tadqiqotlari orqali isbotlab berdilar.

M.Qoshg'ariy keltirgan ma'lumotlar o'yinlarning tarixiy zaminiga va asosga ega ekanligini ko'rsatadi. Darhaqiqat o'yin nomlari va o'yinlarning o'ynalishi tarkibi avloddan-avlodga o'tib kelgan.

Shunday savol tug'iladi qanday o'yinlari bo'lgan? O'zbek xalqining shox asari hisoblangan."Devonu lug'atit turk" da o'yinlar to'g'risida muhim ma'lumotlar keltiriladi.

Afsuski, qadimiy o'yin nomlari tadbiiq etilmagan, o'yinlarning o'ynalishi tartibi tiklanmagan.

M. Qoshg'ariy lug'atida zikr etilgan o'yinlar nomini va uning tartibini tiklash va tadbiq etish katta ahamiyatga ega. Zero, o'yinlar xalq madaniyatining ajralmas bir bo'lagidir. "Devonu lug'atit turk" da anchagina o'yinlarning nomlari keltirilgan. Ayrim o'yinlarning o'ynalish tartibi batafsil keltirilgan. Hozirgi kunda bolalar sevib o'ynayotgan yong'oq, poylama singari o'yinlar.

X-XII asrlarda ham ommaviy bo'lgan. Bu hodisaning hozirgi nomi do'l "Devonu lug'atit turk" da yong'oq o'yini bilan bevosita bog'liq bo'lgan anchagina hodisalarining nomlari qayd etilgan.

"Chavgon" haqidagi ma'lumotlarni A.Navoiy, Bobur, va boshqa klassiklar asarlarida ham uchratish mumkin. Firdavsiyning "Shoxnomasi" da esa chavgon haqida voqea bayon qilinadi.

M.Qoshg'ariy o'yin nomini chavgon to'pini uradigan cho'p nomidan olinganligini ta'kidlaydi. O'tmishda kattalar va kichiklar sevib o'ynagan o'yinlardan biri koptok o'yini bo'lgan. Qoshg'ariy lug'atida koptok nomi "tabiq" deb berilgan. Koptok o'yinini ko'proq turk qavliga mansub aholi o'ynagan.

O'yin boshida kimki koptokni tayoq ayrisi bilan qattiq ursa o'yinni o'sha boshlagan. Qadimda rezina koptoklar bo'lmagan. Albatta ijodkor xalqimiz yung va ipak matodan chiroyli koptoklar o'ynashgan.

Sigir, tuya, ot juni koptok yasash uchun eng yaxshi xomashyo hisoblangan. Koptok bilan o'ynaladigan o'yinlarning turi ham ko'p bo'lgan.

"Mungiz-mungiz" degan bolalar o'yini quyidagicha o'ynaladi. Bolalar birorta unga chuqur bo'lmagan chuqurcha atrofida o'tirishadi.

Sonlari orasida ho'l qum olib to'ldiriladilar. So'ng qumni qo'llari bilan uradilar. Ulardan biri (ona boshi) mungiz-mungiz) deydi. Qolganlar na mungiz deydir. Ona boshi birin-ketin shoxli hayvonlar nomini aytadi, bolalar takrorlaydilar.

Ona boshi shu nomlar orasiga tuya, ot va boshqa shoxi yo'q hayvonlar nomini aytib chalg'itadi. Bolalarning birortasi uning ketidan shoxsiz hayvon nomini aytib yuborsa, o'yin shartiga muvofiq uni chuqurga itarib yuborishadi.

Bobokalonlarimiz Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino asarlarida ham bolalar ijodkorligi folklor o'yinlariga ta'luqli ma'lumotlar juda ko'p uchraydi.

Biz ko'p yillik tarixga egamiz. Bu tarix o'zbek xalqining ilmfandagi g'oyalarining pishiqligi, yaratuvchanligi, qahramonlikka to'la hayoti va faoliyati bilan ko'plab boshqa xalqlarga o'rnak bo'lib hisoblangan. O'z zamonida esa o'tmishda bobolarimiz yaratib ketgan manbalardan ham begonalasha boshladik.

Biz o'zga xalqlar tarixiy, madaniyatini va udumlarini o'rganib hurmatini joyiga qo'yib keldig-u, o'zimizning tariximiz fani, madaniyati, urf-odatimizni o'rganmadik. Unga hurmatsizlik qildik. Natijada bugungi kunga kelib tarbiyaviy ishlarda ko'plab kamchiliklarimiz ko'rinib qoldi.

Xalqimiz ko'p sohalarda millatchilikda ayblanib urf-odati va an'analari ta'qiqlab kelindi. Masalan: o'zbek milliy o'yinlarining o'ynalishiga yo'l qo'yilmadi.

Ta'kidlaganimizdek, har bir xalqning sevimli milliy o'yinlari bo'lgani kabi, o'zbek xalqining ham o'yinlari bo'lgan.

Ularning yaratilishi tarixi uzoqlarga borib taqaladi. O'zbek xalqi milliy o'yinlarining yaratilishi xalqning yashashi, mehnati, o'z-o'zini himoya qilish ehtiyojidan kelib chiqadi.

Shu tariqa o'yin tarixiy taraqqiyot jarayonida mehnat faoliyati natijasida paydo bo'lgan ijtimoiy faoliyatdir; o'yin doimo haqiqiy hayotni aks ettiradi. Demak, ijtimoiy hayot o'zgarishi bilan uning mazmuni ham o'zgaradi; o'yin ma'lum maqsadga yo'naltirilgan ongli faoliyat bo'lib, uning mehnat bilan ko'p umumiyligi bor va yoshlarni mehnatga tayyorlashga xizmat qiladi. O'yin faoliyati asosida boladagi o'quv faoliyati rivojlanadi, bola qanchalik yaxshi o'ynasa, u maktabda shunchalik yaxshi o'qiydi.

Ma'lumki, bolalarning asosiy vaqti o'yin bilan o'tadi. O'yin maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama rivojlanishining muhim shakli, ularning asosiy faoliyati bo'lib hisoblanadi. O'yin inson o'zligining namoyon bo'lishi, uning takomillashuv usulidir. O'yin kattalar hayotida muayyan o'rin tutar ekan, u bolalar uchun alohida ahamiyatga egadir. Uni "bolalikning hamrohi" deb atash qabul qilingan. O'yin jarayonida bola shaxsi faoliyat sub'yekti sifatida shakllana boshlaydi. O'yin uzoq davrlardan beri mashhur

olimlar, pedagog psixologlar, faylasuflar, sotsiologlar, etnograflar va madaniyat arboblari diqqatini o'ziga qaratib kelingan dolzarb mavzudagi muammolardan biridir.

Ilk yoshli bolalar o'yin faoliyatining birinchi bosqichi tanishtiruvchi o'yin bo'lib, u narsa-buyum-o'yin faoliyatidir. Uning mazmuni qo'l ishidagi murakkab va nozik harakatlardir.

Keyingi bosqich aks ettirish o'yini hisoblanadi. Bu ilk yoshli bolalar o'yini psixologik mazmunining rivojlanishida eng yuqori nuqta hisoblanadi. Kattalar ta'lim-tarbiyaviy ishlarini ma'lum izchillik bilan olib borsalar, bu yoshdagi bolalar narsa va buyumlar nomini, nimaga ishlatilishini bilib oladilar va bu yangi bilimlarni o'z o'yinlarida qo'llay boshlaydilar.

Bu yoshdagi bolalar o'yini mazmuni jihatidan predmetli faoliyatni aks ettiradi.

Birinchi yoshning oxiri va ikkinchi yoshdagi bolalar o'yinida suyetni aks ettirish yuzaga keladi. Bola qo'lidagi buyum bilan undan qanday foydalanish kerakligini aks ettiradi.

Navbatdagi bosqich rolli o'yin bo'lib, unda bolalar o'zlariga tanish bo'lgan kattalar mehnati va kishilarning ijtimoiy munosabatlarini aks ettiradilar.

Bolalar o'yin faoliyatining bosqichma-bosqich rivojlanishi to'g'risidagi ilmiy tasavvurlar har xil yosh guruhlarida bolalarning o'yin faoliyatiga rahbarlikning aniq sistemali tavsiyalarini ishlab chiqish imkoniyatini yaratdi.

Shunday qilib MTT ning pedagogik jarayonda o'yinning tutgan o'rni juda katta bo'lib, o'yindan maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash va ularga ta'lim berishda keng foydalaniladi.

Zero, o'yin bolalarning mustaqil faoliyati bo'lib, unda bolaning ruhiyati namoyon bo'ladi;

• o'yin maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar hayotini tashkil etish shaklidir;

• o'yin bolalarni har tomonlama tarbiyalash vositalaridan biridir;

• o'yin bolalarga ta'lim va tarbiya berishning metod va usulidir;

• o'yin bolalarni o'quv faoliyatiga tayyorlash vositasidir.

Taniqli pedagog-olimlarning olib borgan tadqiqotlari o'yinga kompleks rahbarlik qilish orqali bolalarga o'yinning mazmuni,

tashkil etilishi, tuzilishi, bolalarning axloqiy munosabatlari, bolalar o'yinining rivojlanish darajasiga ta'sir etish mumkinligini ko'rsatdi.

Bolalar o'yini uning mazmuni, xususiyati, tashkil etilishiga ko'ra xilma-xildir.

Ijodiy o'yinlarni bolalar o'zlari o'ylab topishadi. Unda oldindan belgilangan qoidalar bo'lmaydi. O'yin qoidasini bolalar o'zlari o'yin jarayonida belgilashadi.

Qoidali o'yinlarning mazmuni va qoidasi kattalar tomonidan belgilanadi. Qoidali o'yinlarga quyidagilar kiradi: didaktik o'yinlar, harakatli o'yinlar, musiqaviy o'yinlar, ermak o'yinlar.

Bolalarga ta'lim-tarbiya berish maqsadida kattalarning o'yinni tanlay bilishi, unga to'g'ri rahbarlik qilish "MTM ta'lim va tarbiya dasturi"da belgilangan vazifalarni muvaffaqiyatli amalga oshirishni ta'minlaydi.

O'yin bolalarni rivojlantirish va tarbiyalash vositasidir. Psixologlar o'yinni maktabgacha yosh davrida yetakchi faoliyat deb hisoblaydilar. O'yin tufayli bolaning yuqori rivojlanish bosqichiga o'tishini ta'minlovchi sifatlar shakllanadi, uni ruhiyatida sezilarli o'zgarishlar yuz beradi.

O'yinda bola shaxsining hamma tomoni bir-biriga o'zaro ta'sir etgan holda shakllanadi. O'ynayotgan bolani kuzatayotib uning qiziqishlarini, tevarak-atrof to'g'risidagi tasavvurini, kattalarga va o'rtoqlariga bo'lgan munosabatini bilib olish mumkin.

Shaxsdagi biron sifatni tarbiyalash uchun uning boshqa tomonlarini ham rivojlantirish kerak. Masalan, bolaning o'yiniga qiziqishini, tashkilotchilik qobiliyatini rivojlantirish uchun mazmun jihatidan boy o'yinlar yaratilishi kerak. Bolalarning ijodiy o'yinlarini rivojlantirish uchun esa o'z navbatida yaxshi tashkil etilgan bolalar jamoasi zarur bo'ladi.

O'yin bolalarni jismoniy tomondan tarbiyalash sistemasida, MTMning ta'lim-tarbiya ishida, axloqiy, mehnat va estetik tomonlama tarbiyalashda katta o'rin tutadi.

O'yinda bola organizmiga xos bo'lgan talab va ehtiyojlar qoniqtiriladi, hayotiy faollik ortadi, bardamlik, tetiklik, quvnoqlik tarbiyalanadi. Shuning uchun ham bolalarni jismoniy tarbiyalash sistemasida o'yin munosib o'rin egallaydi.

O'yin ta'lim va mashg'ulotlar bilan, kundalik hayotdagi kuzatishlar bilan uzviy bog'liq bo'lib juda katta ta'lim-tarbiyaviy ahamiyatga ega. Ijodiy o'yinlarda muhim bilim egallash jarayoni yuzaga keladi, bu bolaning aqliy kuchini ishga soladi, tafakkurini, hayolini, diqqatini, xotirani faollashtirishni talab qiladi, bola masalalarni mustaqil hal qilishga o'rganadi, o'ylagan narsasini amalga oshirish uchun yaxshiroq va osonroq usul o'ylab topadi, o'z bilimlaridan foydalanish va uni so'z bilan ifodalashga o'rganadi.

O'yinda aks ettirayotgan narsani bilib olishga qiziqish uyg'onadi. Ko'pincha o'yin bolalarga yangi bilim berish va ularning fikrini, bilim doirasini kengaytirish uchun xizmat qiladi. Ijodiy o'yinni tor didaktik maqsadlarga bo'ysundirib bo'lmaydi, bu o'yin yordamida juda katta tarbiyaviy vazifalar hal qilinadi.

Qoidali o'yin bolaning sensor rivojlanishini, tafakkur va nutqini, ixtiyorsiz diqqatini va xotirasini, har xil harakatlarini muntazam ravishda mashq qildirib borish imkonini beradi. Har bir qoidali o'yin ma'lum didaktik maqsadga ega bo'lib, bolani umumiy rivojlantirishga qaratilgan bo'ladi. Ta'limning o'yin shaklida bo'lishi muhim ahamiyatga ega bo'lib bolani umumiy rivojlantirishga qaratilgan bo'ladi. Ta'limning o'yin shaklida bo'lishi muhim ahamiyatga ega bo'lib, bolaning yosh xususiyatlariga mos keladi. Qiziqarli o'yin bolaning aqliy faolligini oshiradi, o'yinda bola mashg'ulotdagiga nisbatan murakkabroq masalani hal qilishi mumkin. Bu ta'lim butunlay o'yin shaklida bo'lishi kerak degan gap emas. Ta'lim turli usullar va metodlarni qo'llashni talab etadi. O'yin ta'limning shakllaridan biri bo'lib, boshqa bir metod bilan qo'shib olib borilgandagina yaxshi natija beradi, bular kuzatish, suhbat, so'zlab berish va hokozolar.

Bola o'ynayotib o'z bilimidan foydalanishni, uni har xil sharoitda ishlata bilishni o'rganadi. Ijodiy o'yinlarda bolalarning fantaziyasi, buyum yasashi, tajriba qilishiga keng yo'l ochiladi.

O'yinda aqliy rivojlanish bilan birga axloqiy sifatlar ham shakllanadi. O'yin jarayonida yuz bergan kechinmalar bola ongida chuqur iz qoldiradi, shuning uchun o'yin bolada yaxshi xislarni, ulug'vor orzular va intilishlarni, sog'lom qiziqishlarni tarbiyalashga yordam beradi.

O'yin mustaqil faoliyat bo'lib, bu jarayonda bolalar o'z tengdoshlari bilan aloqa qilishga kirishadilar. Ularni umumiy maqsad, unga erishishdagi umumiy kechinmalar birlashtiradi. Shuning uchun o'yin do'stona munosabatlarni tarbiyalashda, jamoa hayoti malakalarini, tashkilotchilik qobiliyatlarini shakllantirishda muhimdir. Birgalikdagi o'yin bilan birlashgan kichik bolalar jamoasida murakkab munosabatlar vujudga keladi. Tarbiyachining vazifasi har bir bolani faol o'yinga jalb qilish, bolalar o'rtasida do'stlikka, haqqoniylikka, o'rtoqlarini javobgarligini sezishga asoslangan munosabatlar o'rnatishdan iborat.

O'yin mehnat tarbiyasi vazifasini bajarishga ham yordam beradi. Bolalar o'z o'yinlarida har xil kasbdagi kishilarni aks ettiradilar. Bu bilan ular kattalarning harakatlariga taqlid qilib qolmay, shu bilan bir qatorda ularning ishiga mehnatiga bo'lgan munosabatlarini ham aks ettiradilar. O'yin bolada ko'pincha mehnat qilish xohishini uyg'otadi, o'yin uchun kerakli narsalarni tayyorlash va yasashga majbur qiladi. O'yinda hozirgi zamon bolalariga xos bo'lgan texnikaga qiziqish paydo bo'ladi va rivojlanadi, bolalar har xil mashinalar yasaydilar va texnik o'yinchoqlar bilan o'ynaydilar.

O'yin estetik tarbiyaning muhim vositasidir. O'yinda ijodiy hayol, fikrlash qobiliyati yuzaga keladi va rivojlanadi. Yaxshi tanlangan o'yinchoq badiiy didni tarbiyalashga yordam beradi. Harakatli o'yinlarda harakatning go'zalligi va maromi bolalarni o'ziga maftun qiladi.

O'yinning katta tarbiyalovchi ahamiyati o'z-o'zidan amalga oshmaydi. O'yin befoyda, xatto zararli bo'lishi, ba'zan yomon hislarni qo'zg'atishi mumkin. Tarbiyachi o'yin yordamida bolalarni har tomonlama rivojlantirish vazifasini amalga oshirish uchun unga muntazam ravishda ta'sir etib borishi zarur.

Bu vazifani hal etishda o'yin bolalar bog'chasidagi ta'lim-tarbiyaviy ishning hamma tomonlari bilan bog'langan bo'lishi kerak. O'yinda bolalarning mashg'ulotlarda olgan bilim va malakalari aks etadi va rivojlantiriladi, ular orqali esa bola hayotga o'rgatiladi. Ikkinchi tomondan, o'yinda tarbiyalangan sifatlar faoliyatning boshqa turlariga ko'chiriladi.

1.2. Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagogik jarayonida o'yinning ahamiyati

O'yinning bola tarbiyasidagi asosiy roli bolalar muassasasi hayotini u bilan boyitishni talab etdi. Shuning uchun ham o'yin bolalar hayotining kun tartibiga doimiy qilib kiritilgan. O'yinlar uchun nonushtagacha va undan keyin, mashg'ulotlardan so'ng, sayrlardan so'ng, kechqurun uyga ketishdan oldin vaqt ajratiladi. Ertalab o'ta harakatchanlikni talab qilmaydigan o'yinlar uchun sharoit yaratish maqsadga muvofiqdir. Mazmunan ko'proq didaktik o'yinchoqlar, stol ustida o'ynaladigan stol-bosma o'yinlari, syujetli-rolli o'yinlarni o'ynagan ma'qul.

Sayr davomida harakatli o'yinlarni, qurish-yasash o'yinlarini tashkil etish foydalidir. Kun tartibida o'yin uchun maxsus vaqt belgilash o'yinning mustaqil faoliyat sifatida mavjud bo'lishining va uni bolalar hayotini tashkil etish shakli sifatida, tarbiya vositasi sifatida qo'llanilishining eng muhim pedagogik shartidir.

Bolalar o'yining o'ziga xosligi shundaki, u tevarak-atrofdagi hayotni, kishilarning faoliyati, ishlari, harakatlarini, ularning ish jarayonidagi o'zaro munosabatlarini aks ettiradi. O'yin paytida xona bolalar uchun dengiz, o'rmon, metro, temir yo'l vagoni bo'lishi mumkin.

Bola hech qachon jim o'ynamaydi, bitta o'zi o'ynasa ham u o'yinchoq bilan gaplashadi, o'zi tasvirlayotgan qahramon bilan muloqot o'rnatadi, onasi, bemor, shifokor xullas hamma-hammaning o'rniga o'zi gapiraveradi. So'z obrazning yaxshiroq ochilishiga yordam beradi.

Nutq o'yin jarayonida juda katta ahamiyatga ega. Nutq orqali bolalar fikr almashadi, o'z his-tuyg'u, kechinmalarini o'rtoqlashadi. So'z bolalar o'rtasida do'stona munosabatlar o'rnatilishiga, tevarak-atrofdagi hayot voqealariga bir xilda munosabatda bo'lishga yordam beradi.

Bolalarning o'zi yaratgan o'yindan kelib chiqadigan yoki kattalar tomonidan taklif etilgan o'yinning g'oyasi, mazmuni, o'yin harakatlari, rollar, o'yin qoidalari uning tuzilishini tashkil etuvchi qirralardir.

O'yin g'oyasi - bu nima o'ynashni belgilab olish: "do'kon", "shifoxona", "uchuvchilar", "bolalar muassasasi" va shunga

o'xshashlar. O'yin mazmuniga, g'oyasiga qarab bolalarning bunday o'yinlarini bir necha o'ziga xos guruhlariga bo'linadi.

O'yinlarning bunday bo'lishi albatta shartli bo'lib, bir o'yinda har xil hayotiy voqealar aks etishi ham mumkin. G'oya o'yinning mazmuni, jonli to'qimasi, uning rivojlanishini, o'yin harakatlarini, bolalar munosabatlarining har xilligi va o'zaro bog'lanishini belgilab beradi. O'yining qiziqarli bo'lishi va unda bolalarning qanday ishtirok etishlari o'yinning mazmuniga bog'liq. O'yinda bola ijro etadigan rol o'yinning asosiy o'zagi va tarkibiy qismidir. Shuning uchun ham bu o'yinlar rolli yoki syujetli-rolli o'yinlar nomini olgan. Bolalar o'yiniga tarbiyachining rahbarlik qilishi. O'yin bolalarning qiziqarli ermagigina bo'lib qolmay, shu bilan bir qatorda u bolalarni rivojlantirish va tarbiyalashning muhim vositasi hamdir. Ammo o'yin kattalar tomonidan tashkil etilib, unga rahbarlik qilingandagina ijobiy natija beradi.

Pedagog bolalar o'yiniga rahbarlik qilar ekan, quyidagi talablarga e'tibor berishi zarur: o'yin mazmunini ta'lim-tarbiya beruvchi ahamiyatga ega bo'lishi, aks ettirilayotgan narsalar haqidagi tasavvurlar to'g'ri va to'la bo'lishi, o'yin harakatlariga faol, ma'lum maqsadga qaratilgan, ijodiy xususiyatga ega bo'lishi kerak. Hamma va ayrim bolalarning qiziqishlarini e'tiborga olgan holda o'yinga rahbarlik qilish, o'yinchoqlarni va boshqa kerakli materiallardan maqsadga muvofiq foydalanish, bolalarning o'yinda xayrixoh va xursand bo'lishlarini ta'minlash lozim. Pedagog bolalar o'yiniga rahbarlik qilar ekan, bola shaxsining hamma tomonlariga: ongiga, his tuyg'ulariga, irodasiga, xulqiga ta'sir etishi va bundan bolalarni aqliy, axloqiy, estetik va jismoniy tomondan tarbiyalashda foydalanishi lozim. O'yin jarayonida bolalarning bilimlari va tasavvurlari boyib, chuqurlashib boradi. O'yinda u yoki bu rolni bajarayotib, bola o'zining butun diqqatini o'yinga qaratishi lozim. Bola o'ynayotganda qishilar mehnati, ularning aniq harakatlari, munosabatlari to'g'risidagi tasavvuri etarli emasligini sezib qoladi, buning natijasida kattalarga savol bera boshlaydi. Tarbiyachi bolalarning bunday savollariga javob berib, ularning bilimlariga aniqlik kiritadi, boyitadi.

Tarbiyachi o'yin orqali bolalarda ona-vatanga, o'z xalqiga boshqa millat qishilariga ijobiy munosabatni shakllantiradi,

mustahkamlaydi. O'yin orqali tarbiyachi bolalarda jasurlik, to'g'rilik, o'zini tuta bilishlik kabi sifatlarni tarbiyalaydi. O'yin bolalarda ijtimoiy axloqni, ularning hayotga, bir-biriga bo'lgan munosabatini shakllantiruvchi o'ziga xos maktabdir. O'yinda bola qishilarning axloq-odob normalarini, mehnatga munosabatlarini bilib oladi.

Tarbiyachi bolalar o'yiniga rahbarlik qilayotib, ularni jamoa orqali ham tarbiyalab boradi. O'yin jarayonida bolalar o'z xoxishlarini jamoa xoxishi bilan kelishib olishga, o'yinda o'rnatilgan qoidalarga rioya qilishga o'rgandilar.

Ammo o'yinga to'g'ri rahbarlik qilinmasa, u noxush oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Tarbiyachi bolalarni jismoniy tomondan tarbiyalashda o'yindan keng foydalaniladi. Juda ko'pchilik o'yinlar bolalardan faol harakat qilishni talab etadi, bu esa o'z navbatida organizmda modda almashinishini yaxshilaydi, qon aylanishini tezlashtiradi. Bundan tashqari faol harakat qilish bola gavdasini to'g'ri o'sishini, harakatlari chiroyli bo'lishini ham ta'minlaydi. O'yin orqali tarbiyachi bolalarda quvnoq kayfiyat yaratadi, ijobiy ruhiyat hosil qiladi, bu esa bolaning asab-ruhiy, jismoniy tarbiyasini yaxshilaydi.

O'yin bolalarga estetik tarbiya berish vositasi sifatida ham keng qo'llaniladi. Bolalar tevarak-atrofdagi hayotni, voqealikni obrazlar, rollar orqali ham aks ettiradilar. O'yinda bolalarning avval olgan tassurotlari orqali obraz yaratishlari – xayol juda ham katta ahamiyatga ega. Bolalar juda ko'p o'yinlarda avval o'rgangan ashula, she'r, raqs, topishmoqlardan keng foydalanadilar. Bundan tarbiyachi bolalarda estetik did, zavqni tarbiyalashda foydalanadi.

O'yin vaqtini tanlay bilish ham muhim ahamiyatga ega. Nonushta bilan mashg'ulot o'rtasida bolalar o'yiniga 8-10 daqiqa vaqt beriladi. Bunda bolalar ko'pincha avval boshlagan o'yinlarini davom ettiradilar. Sayrda bolalarning o'ynashlari uchun 1 soat – 1 soat 20 minut vaqt ajratiladi. Kunduzgi uyqu va kechki nonushtadan keyin ham bolalar o'yinga vaqt beriladi. Bunda bolalar ko'proq suyetli-rolli o'yinlarni, qurilish materiallari, qo'g'irchoqlar bilan, stol usti o'yinchoqlari o'ynashlari mumkin. SHu bilan birga ermak o'yinlardan ham foydalaniladi. Ammo o'yin bilan ta'lim o'rtasidagi bog'liqlik bola ulg'aygan sari o'zgarib boradi. Kichik guruhda

o'yin ta'lim berishning asosiy shakli hisoblansa, katta guruhga borganda esa mashg'ulotlarda ta'limning roli ortadi. Tayyorlov guruhiga borganda bolalarning o'zlarida maktabdagi o'qishga ishtiyoq uyg'onib qoladi. Ammo bolalar uchun o'yinning qadri yo'qolmaydi, balki mazmuni o'zgaradi. Endi bolalarni ko'proq fikriy faollikni talab etuvchi o'yinlar, sport tarzidagi o'yinlar qiziqтира boshlaydi. Shunday qilib, pedagogika fani o'yinga bola shaxsini har tomonlama shakllantirish vositasi va ular hayotini tashqil etish shakli, bolalar jamoasini shakllantirish vositasi deb qaraydi.

II BOB. O'yin turlari

2.1. Ijodiy o'yinlar

Ijodiy o'yinlarda bolalarning tevarak-atrofdan olgan tasurotlari aks ettiriladi. Ijodiy o'yin bolalarning mustaqil o'yini bo'lib, o'yinning mazmunini ular o'zlari o'ylab topadilar. Bu o'yinda bolalarning erkinligi, mustaqilligi, tashqilotchilik va ijodqorlik qobiliyatlari to'laligicha namoyon bo'ladi. Ammo o'yinda hayotiy taassurotlar aynan aks ettirilmaydi, balki bolalar ongida qayta ishlab chiqiladi. Bu bolalarning o'yin g'oyasini yaratishlarida, uning mazmunini to'zib, tasvirlovchi vositalarni tanlashlarida va shunga o'xshashlarda namoyon bo'ladi.



Syujetli-rolli o'yin – maktabgacha yoshdagi bolalarning asosiy o'yin turlaridir.

Syujetli-rolli o'yin o'z xususiyatiga ko'ra aks ettiruvchi faoliyatdir. Tevarak-atrofdagi kattalar va tengdoshlarining hayoti va faoliyati bu o'yin mazmuniga manba bo'lib xizmat qiladi.

Bolalarning tevarak-atrofdagi hayotdan, tengdoshlari, kattalar faoliyatidan olgan taassurotlari ijodiy o'yinda qayta ishlanadi, to'ldiriladi, sifat jihatidan o'zgartiriladi. Bolalarning bunday o'yinlari tevarak-atrofdagi borliqni bilishning amaliy shaklidir.

Bolalar o'yinining o'ziga xos tomoni unda tasvirlovchi vaziyatlarning mavjudligidir. Tasvirlovchi vaziyat bolalarga o'yin jarayonida yuklangan rol va o'yin syujetidan tashqil topadi va har xil buyumlardan foydalanishni ham o'z ichiga oladi.

O'yinning syujeti – bir-biriga hayotiy aloqador bo'lgan qator voqea-hodisalar yig'indisidir.

Rol syujetli-rolli o'yinning asosiy zanjiri hisoblanadi. O'yin bolada qanoatlanish, xursandchilik hissini paydo qiladi, shuning uchun bolani qiziqtirib, unda yaxshi kayfiyat uyg' otadi, bola organizmidagi hayotiy faoliyatni yaxshilaydi.

Bola o'ynayotganda har hil harakatlar qiladi: yuguradi, sakraydi, tor joydan, ingichka taxta ustidan o'tadi, engashdi, yuqoriga tirmashib chiqadi va hakoza.

Bu harakatlarning hammasini bola bemalol, o'z xoxishi bilan bajaradi, natijada bolaning muskullari pishiydi, u harakatni engilroq, chaqqonroq bajaradigan bo'lib qoladi.

Bolaning aqliy tomondan rivojlanishi uchun ham o'yin katta ahamiyatga ega. O'yin natijasida bolaning bilimi kengayib boradi. Rolli o'yinlar bolaning kuzatuvchanligini, qiziquvchanligini, bilish doirasini rivojlantiradi, boyitadi.

O'yinda bola o'z oldiga maqsad qo'yadi, bu boladan aql, idrok ishlatishni talab qiladi, topag' onlikka o'rgatadi. O'yin jarayonida juda ko'p gaplashishga, tortishishga, baxslashishga, aytib beirshga to'g' ri keladi. Bolalar o'zi yasayotgan narsalarini yaxshiroq yasash, qurish uchun juda ko'p o'ylab, fikrlashishlariga to'g' ri keladi. Bular hammasi bola tafakuri va xayolining rivojlanishida muhim ahamiyatga egadir.

Bola o'z o'yinida borliqni aks ettirib, olgan rolining mazmuni bilan bog' liq bo'lgan u yoki bu hissiyotni boshdan kechiradi. Masalan, Dilnoza ona-bola o'yinida ona rolini o'ynayotib, bolalarini ovqatlantiradi, kiyintiradi, ular bilan yaxshi munosabatda bo'lib erkalaydi, ular bilan gaplashadi, kitoblar o'qib beradi. Bu o'yin bolada muloyililik, g'amxo'rlik, e'tiborlilik kabi yaxshi hislarni uyg'otadi.

Rolli-syujetli o'yinlarning o'ziga xos xususiyati. Rolli o'yinlarning boshqa o'yinlarga nisbatan o'ziga xos xususiyatga egaligi ularda syujet, rol va xayol qilingan vaziyatning mavjud bo'lishidir.

Bolalar biror narsa yoki voqea to'g'risida yetarlicha tasavvurga ega bo'lgandagina syujet, fikr, yuzaga keladi. Masalan bolalar "paroxod" o'yinini o'ynamoqchi bo'lishdi. Bunga o'yinning qanday borishi to'g'risida syujet kerak. Syujet bolalarning bilimiga bog'liq bo'ladi. Bolalarda avval g'oya paydo bo'ladi, keyin mazmun

rivojlanadi. Baʼzan bolalar oʻyinning qanday borishini oldindan belgilab oladilar. Masalan, Afrikaga “bormoqchi” boʻlsalar, sayohat vaqtida qilinadigan ishlarni oldindan belgilab oladilar. Bundan koʻrinib turibdiki, rolli oʻyin jamoatchilik xususiyatiga ega, chunki bolalar bir-birlari bilan oʻzaro munosabatda boʻladilar.

Rolli oʻyinda har bir bola oʻziga olgan rolni bajaradi masalan, ona, shafyor, tarbiyachi, enaga, artist va h.k

Rolli oʻyinlarda didaktik, qoidali – harakatli oʻyinlardagi singari qatʼiy oʻrnatilgan qoida boʻlmaydi. Bunda koʻpincha bolalar oʻz xayol qilgan narsalari boʻyicha harakat qiladilar. Masalan, “raketaga tushib oyga uchadilar”, “paroxodda suzadilar”, “kasalni davolaydilar”...

Ammo, bolalarning hayollari bilan oʻynashlari ularni real voqealikdan uzoqlashtirib yubormaydimi degan savol tugʻiladi, yoʻq, bolalar oʻzlari buning oʻyinligini yaxshi biladilar.

Shu bilan birga bolalarning kechinmalari, hayajonlari, qilgan harakatlari hammasi rostakam, sidqidildan boʻladi. Masalan “doktor” rolidaga bola kasal toʻgʻrisida qaygʻuradi .

Oʻyin mavzusi bolalar olgan taassurotning kuchli, bolalarning qiziqishlari bilan belgilanadi. Oʻyinda bolalar aks ettiradigan ijtimoiy-siyosiy voqealar bolalarning bilim doirasi va hayotiy tajribasining kengayib borishiga bogʻliq boʻladi.

Rolli oʻyinlarining mazmuni va mavzusi oʻzgarishi bilan bir qatorda uning tuzilishi va oʻyin shakllari oʻzgaradi, bolalarning mustaqilligi va tashabbuskorligi ham oʻsib boradi.

Avvaliga bolalar oʻz-oʻzicha alohida-alohida oʻynaydilar. Sekin-asta rolli oʻyinlarning paydo boʻlishi, oʻyinda kishilar oʻrtasidagi munosabatni aks ettirish birgalikda bajariladigan oʻyinni keltirib chiqaradi. Avvaliga katta boʻlmagan guruhchalar 2-3 kishidan boʻlib oʻynashadi, katta va tayyorlov guruhlariga kelib kattaroq jamoaga birlashadilar.

Oʻyinda har xil rollar orqali oʻzaro munosabatda boʻlish bolalarda oʻrtoqlik munosabatlarini shakllantirishga yordam beradi. Oʻyinning tuzilishi va mazmuni oʻzgarishi bilan oʻyinchoqning roli va bolalarning unga nisbatan talabi ham oʻzgarib boradi va x.k. Bogʻcha yoshidagi bolalarda ijodiy oʻyinning rivojlanib borishi. Uch yoshdagi bolalarning oʻyinlari yangi tus oladi: bola

qo'g'irchoqni va o'zini kishilarning nomi bilan atay boshlaydi: masalan, bola mashina yasab uni boshqara boshlaydi. Kattalar undan sen kimsan?- deb so'rasa, "Haydovchiman" deb javob beradi. Yoki qizcha qo'g'irchog'iga ovqat pishirayapti. "Sen kimsan?"- degan savolga "Men oshpazman" deb javob beradi.

Bolalar o'z o'yinlarida sokin-asta murakkab bo'lmagan syujetli o'yinlarni o'ynay boshlaydilar. Bunda asosan kundalik turmushda takrorlanib turadigan voqealar aks etadi. Bolaga ovqat berishadi, uxlashga yotqizishadi, mashinada tortishadi. Yana ovqat berishadi va uxlatishadi. Yoki qo'g'irchoq kasal bo'lib qolsa, darrov uning qo'li, oyog'i bog'lanadi, yolg'ondakam dori beriladi.

Uchinchi yoshning oxiriga kelib bola rol tanlay boshlaydi. "Men oyisiman", "Men - vrachman" lekin bular birdaniga enaga, tarbiyachi, doktor bo'lib qolishi mumkin.

Bola to'rt yoshga o'tganda syujetli-rolli o'yinlar ancha rivojlana boshlaydi. O'yinlar mavzusi har xil bo'lib, boyib boradi. Bu yoshdagi bolalar o'z o'yinlarida oila, MTTni, avtobusda, tramvayda kelayotgan kishini aks ettiradilar.

Tevarak-artofni kuzatish natijasida tasavvurlari kengayadi, bu ularning o'yin mazmuniga ta'sir etadi: bayramlar, magazin, transportning har xil turlarini aks ettira boshlaydilar. Ammo bu yoshda ular hayotdagi voqealar o'rtasidagi bog'liqliklarni hali tushunib yetolmaydilar.

Bola besh yoshga qadam qo'yganda undagi kuzatuvchanlik taffakuri rivojlanganligi, bilim doirasi kengayganligi sababli o'yin mazmuni ham murakkablashib boradi. Xayolni rivojlanib borishi orqasida ertak va hikoyalar mazmuni bo'yicha murakkab bo'lmagan o'yinlarni o'ynashadi.

O'yin mazmuni bilan bir qatorda bolalarda hislar ham rivojlanib boradi. Kundalik hayotga nisbatan bolalarda hissiyot yuqori bo'ladi. O'yin birinchidan, xursandchilik bilan hamoxang kechadi. Ikkinchidan, bolalar kattalarning hislarini o'z o'yinlarida aks ettiradilar.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy o'yin juda ham yaxshi rivojlanadi. Bu o'yinlarda bolalar o'zlari eshitgan, ko'rgan voqealar, hikoyalar, kitoblar va boshqa manbalardan olgan bilim, malakalarini, his-xayajonlarini to'la qo'llay boshlaydilar. Bu

yoshdagi bolalar o'yinlarida berilgan ta'lim-tarbiyaning natijasi yaqqol ko'rinib, sezilib turadi. Bolalar kim bilan o'ynashi to'g'risida va o'yinning qanday borishi to'g'risida o'zaro kelishib oladilar. O'yinlar uzoqroq davom etadigan bo'lib boradi. Bitta o'yinni uzoq vaqt, hatto bir necha kun o'ynash mumkin, bunda har gal o'yinga yangilik kiritib boriladi.

Uzoq davom etadigan o'yinlar maktabgacha yoshdagi bolalar o'yinlarining yuqori bosqichi hisoblanadi.

Katta maktabgacha yoshdagi bolalar o'yinlariga to'g'ri rahbarlik qilib borilsa, ularning mustahkam jamoasi yuzaga kelib, u o'z an'anasiga, o'z qoidasiga ega bo'ladi. Bolalarda birgalikda ijod qilish qobiliyati rivojlanadi, ular o'rtoqlarining fikri bilan kelishadigan, fikriga quloq soladigan bo'lib boradi.

Bolalar jamoasining shakllanishi uzoq vaqtni talab etadigan murakkab ish. Bolalar o'rtasida murakkab munosabatlar yuzaga kela boshlaydi.

Har bir bolaning o'ziga xos xususiyati yaqqol namoyon bo'lib boradi. Bunda bolalar faol tashkilotchi, o'ziga ishonadigan va aksincha, tortinchoq, indamaslarga bo'linadi. Faol bolalar har doim o'yinni o'z xohishiga qarab tanlaydi, qiziqarliroq rolni talab etadi. Ular ba'zan o'yinni buzishadi, o'rtoqlarini xafa qilishadi, ammo tarbiyachining ta'siriga tez berilishadi. Ularni ijobiy xususiyatlari, sog'lom qiziqishlari bo'ladi, tarbiyachi mana shular asosida ularning onggi va xissiga ta'sir etadi. O'yin mavzusi o'zgarishi bilan o'yinda qatnashuvchilarning ham o'zaro munosabatlari o'zgarib boradi. Kichkina bolalarning har biri o'z xolicha o'ynasa, keyinchalik 2-3 kishi bo'lib o'ynay boshlaydi, o'rta maktabgacha yoshga kelganda o'ynovchilar soni ko'payib, o'rtoqlik munosabatlari tarkib topa boshlaydi, bunday munosabatlar o'yinga mavzu mazmun tanlashda, rollar va o'yinchoqlarni taqsimlashda yuzaga keladi. O'yinning tuzilishi va mazmuni rivojlanib borishi bilan o'yinchoqning roli va unga talab ham o'zgarib boradi. Kichkina bolalar o'yinini ko'pincha o'yinchoq belgilaydi. Bitta o'yinchoq bir nechta vazifani bajarishi mumkin. O'rta va katta maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin to'g'risidagi fikr avval tug'iladi. Keyin o'ynay boshlaydi. O'yinchoq o'yin mazmuniga qarab tanlanadi.

2.2. Psixologik o'yinlar

“Buzilgan telefon” bolalar uchun psixologik o'yin

Ishtirokchilar navbatma-navbat bir-birlariga maqollarni uzatadilar, ularni taqdimotchi ikki uchida o'tirganning qulog'iga chaqirdi. Keyin ularning har biri boshqa uchidan unga yetkazilgan maqolni yetkazadi.

“Foyda ko'rgazmasi” psixologik o'yini

O'yin ishtirokchilari har birida "sotish" va "sotib olish" nomlari bilan 2 varaqni olib borishadi Taqdimotchi bitta varaqda, "sotish" yozuvi ostida, undan xalos bo'lishni istagan barcha kamchiliklarini yozishni taklif qiladi va boshqa varaqda "sotib olish" yozuvi ostida fazilatlarini yozing, u aloqada yetishmayotgan narsadir. Keyin choyshablar o'yin ishtirokchilarining ko'kragiga biriktiriladi va ular "Yarmarka" mehmonlariga aylanib, yurishni boshlaydilar va kerakli narsalarni sotib olishni (yoki sotishni) taklif qiladilar. O'yin hamma atrofida aylanib, unga kerakli fazilatlarini sotib olish va sotishning barcha mumkin bo'lgan variantlarini o'qiguncha davom etadi.

“Tuyg'uga nom bering” bolalar uchun psixologik o'yin”

To'pni aylana bo'ylab uzatib, ishtirokchilar muloqotga xalaqit beradigan hissiyotlarni nomlaydilar. Keyin to'p boshqa tomonga uzatiladi va muloqotga yordam beradigan his-tuyg'ular chaqiriladi. Tuyg'ularni turli xil yo'llar bilan - harakat, mimika, imo-ishoralalar, intonatsiya orqali ifodalash mumkin.

“Ismingiz” usuli

Ishtirokchilar aylana shaklida turishadi, biri esa to'pni qo'shnisiga uzatib, to'liq ismini aytadi. Boshqalarning vazifasi - to'pni aylana bo'ylab uzatib, ismining iloji boricha ko'p variantlarini nomlash (masalan, Katya, Katyusha, Katerina, Katenka, Katyushka, Ekaterina). Vazifa har bir ishtirokchi uchun takrorlanadi. Keyin har kim o'z ismini eshitganda qanday his qilgani haqidagi taassurotlari bilan o'rtoqlashadi.

“Axlat qutisi” mashq o‘yini

Bolalar qog‘ozga o‘zlarini yozadilar salbiy fikrlar, noxush hodisalar, voqealar, vaziyatlar, choyshabni maydalab, chelakka tashlab qo‘ying (buni abadiy unutib qo‘ying).

“BURIME” bolalar uchun psixologik o‘yin

She‘riyatni yaratish oson, dedi shoir Tsvetik. Asosiysi, ma‘no va qofiya bo‘lishi kerak. Ularning har biri bir varaq qog‘oz va qalam olib, yodga tushgan har qanday satrni yozadi, hattoki uzoqdan uning ritmik naqshidagi misrani eslatadi. Bundan tashqari, barcha qog‘oz parchalari aylana shaklida biriga o‘tkaziladi va yana bitta satr yoziladi, davomi oldingi qatorga, tarjixon qofiyada va hokazo. Ajablanadigan element uchun choyshabni naychaga o‘ralganingiz ma‘qul, faqat oxirgi uchta satrni ko‘z o‘ngingizda qoldiring. Barglarning barchasi bir, ikki yoki uchta doiradan o‘tib ketgach, har biri boshlangan bargni olib, uni tomoshabinlarning kulgisiga ifodali o‘qiydi.

“FLY” psixologik o‘yini

Konsentratsiya va sinov o‘yini. Zaif e‘tibor va konsentratsiyani ko‘rsatadiganlar kosmonavt sifatida qabul qilinmaydi. Hamma aylana yoki stolga o‘tiradi. Taqdimotchi ko‘rsatmasi. Uchdan uch kvadratchagacha tik-toe maydonini tasavvur qiling. Pashsha markazda o‘tiradi. Biz chivinni navbat bilan harakatlantiramiz. Faqat to‘rtta harakat bor: yuqoriga, pastga, o‘ngga, chapga. Xato orqaga qaytarishda bo‘ladi: yuqoriga va pastga va maydondan uchib chiqish. Vazifa hammaga, aylana shaklida, chivinni ruhiy ravishda harakatlantirish, ularning harakatlarini aytib, adashmaslikdir. Agar kimdir xato qilgan bo‘lsa - markazga bir tomchi va yana bir chivin. Raqobatdosh element uchun xatolar uchun jarima ballarini kiritishingiz mumkin.

Katta chivin. Hammasi tamom qiyin variant, hamma uchun emas, balki faqat eng diqqatli uchun mavjud. Uchdan uchga Rubik kubini tasavvur qiling. Biz yana ikkita harakatni qo‘shamiz - o‘zimizga va o‘zimizdan. Chivinni yo‘qotmaslik, harakatlarini diqqat bilan kuzatib borish va xatolarga yo‘l qo‘ymaslik muhimdir.

“ZOOPARK” psixologik o‘yin

Aktyorlik o‘yini. 7-8 kishi qatnashadi, hamma istagan hayvonlarini tanlaydi: qo‘y, ot, cho‘chqa, mushuk, it, timsoh, platipus, qishda chaqqal, juftlashish davrida maral va boshqalar. Keyinchalik tanishish: har biri aylana shaklida boshqalarga ushbu hayvonning o‘ziga xos harakatini namoyish etadi. Shundan so‘ng, o‘z navbatida, avval "o‘zingizni", so‘ngra boshqa har qanday hozirgi "hayvonni" ko‘rsatishingiz kerak. Ushbu "hayvon" harakatga keladi, o‘zini va keyin boshqa hayvonni ko‘rsatadi. Va boshqalar. Keyin siz "superzoo" ni e‘lon qilishingiz mumkin. Bu barcha hayvonlar eng mubolag‘ali va yorqin ko‘rinishda bo‘lganida! Siz to‘g‘ri o‘ynashingiz mumkin. Ko‘chib o‘tishda noto‘g‘ri - o‘yindan chetlashtirildi.

“Yangi yil daraxti” psixologik o‘yin

O‘yin uchun sizga kerak: stul yoki stul - 1 dona, qiz - 1 dona, kiyim shpindellari - juda ko‘p. Liboslar qizning libosiga ilib qo‘yilgan, qiz najasga qo‘yilgan, kompaniyadan 2 ta yigit tanlangan (siz odatda 2 ta jamoaga bo‘linishingiz mumkin), ular kiyimlarini mahkam bog‘lab olib tashlaydilar. Oxirgi kirpikni yechib oladigan yoki ko‘proq kiyim egasi qizni stuldan olib tashlaydi va u qancha bo‘lsa o‘padi. O‘yinni aksincha o‘ynash mumkin, ya‘ni. bir yigit najas ustida turadi.

“Quvnoq qo‘shiq” Maqsad: ijobiy munosabat, birlik tuyg‘ usini rivojlantirish

Mening qo‘limda to‘p bor. Endi men ipni barmog‘imga bog‘lab qo‘yaman va to‘pni o‘ngdagi Dima qo‘shniga beraman va uni ko‘rganimdan juda xursand bo‘lganim haqida qo‘shiq aytaman - *"Men Dima guruhda bo‘lganidan juda xursandman ..."*.

Kim to‘pni qabul qilsa, ipni barmog‘ i bilan o‘raladi va uni o‘ng tomonida o‘tirgan keyingi bolaga uzatadi va biz birgamiz (*qo‘lida ip bo‘lgan har bir kishi*) biz unga quvonchli qo‘shiq kuylaymiz. Shunday qilib, to‘p menga qaytib kelguncha. Zo‘r!

To‘p menga qaytib keldi, u aylana bo‘ylab yugurdi va barchamizni bog‘ladi. Bizning do‘stligimiz yanada mustahkamlanib, kayfiyatimiz yaxshilandi.

“Sovun pufagi”

Maqsad: rivojlanish, hamjihatlik hissi, diqqatni rivojlantirish, hissiy yengillik.

Tavsif o‘yinlar: Bolalar aylanada juda yaqin turishadi - bu shunday *Ko‘chirilgan qabariq...* Keyin ular shishiradi: mushtlarga urilib, trubka singari bir-birining ustiga qo‘yilgan. Har bir ekshalatsiyadan keyin ular orqaga qadam tashlaydilar - *“qabariq”* ko‘payadi, bir necha marta nafas chiqaradi, hamma qo‘llarini birlashtirib, aylana bo‘ylab yurishadi, hukm:

“Portlat, qabariq!

Katta portlat!

Shu yo‘lda qoling

Portlamang! ”

Bu katta doira bo‘lib chiqadi. Keyin tarbiyachi u gapiradi: *“Qarsak!”* (yoki *qo‘llaringizni qarsaklar*) - qabariq yorilib, hamma markazga yuguradi (*“qabariq”* uchib ketgan) yoki xona bo‘ylab tarqalib ketgan. So‘nggi marta bolalar shunchaki sharni portlatmasdan puflashadi.

“Quruq dush”

maqsad: ijobiy munosabatni yaratish va saqlash.

Ajrashish biz uchun juda achinarli

Ammo xayrlashish vaqti keldi.

Shunday qilib, biz ko‘nglimiz qolmasligi uchun

Quruq dush qabul qilish kerak.

Bolalar o‘tishi tavsiya etiladi quruq dush.

Ko‘p rangli oqimlar yuzingizga va qo‘llaringizga tegishini his eting. Hamma qayg‘u, xafagarchilik, zerikish va xafagarchilik ortda qoldi. Va sizga tetiklik, faollik va quvonch yuklanadi. Ajoyib mamlakatda olingan yaxshi kayfiyat to‘lovi sizda uzoq vaqt saqlanib qoladi.

Kayfiyat termometri

Maqsad: pasayish psixo-emotsional stress.

Yetakchi. Yaqindan qarang - bu yerda nima ko‘rsatilgan? To‘g‘ri, bu termometr. Va bu nima uchun? To‘g‘ri, haroratni o‘lchash uchun, lekin bugun siz bilan birgalikda biz noodatiy

termometrni chizamiz - bu bizning kayfiyatimizning termometri. Sizning kayfiyatingizni tavsiflaydigan qalam rangini tanlashingiz kerak. Biz termometrning yarmidan ko'pini siz tanlagan rang bilan bo'yaymiz - bu sizning dars boshidagi kayfiyatingiz aynan shunday bo'lganligini anglatadi. Yaxshi rahmat!

2-bosqich. Motivatsion.

Bugun men sizni mamlakatga taklif qilaman "*Yaxshi kayfiyat*"... Ammo u yerga borish uchun, yo'lda siz bilan chamadonni yig'ib olaylik.

III BOB. BOLALARDA TARBIYA TURLARINI O‘YIN ORQALI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

3.1. Tarbiya turlari

Tarbiya – ma’naviy manbalar va hozirgi zamon talablari va ehtiyojlarini nazarda tutgan xolda, tarbiyachining tarbiyachi bilan aniq bir maqsadga qaratilgan o‘zaro amaliy va nazariy muloqotidir.

Biror bir maqsadga qaratilgan tarbiya jarayonining mohiyati va vazifalari tarbiyachi tomonidan rejalashtiriladi va tartibga solinadi:

Talabning qaysi hislatini shakllantirish yoki yo‘qotish maqsadida rejalashtiriladi.

Shu hislatlarni tarbiyalash yoki yo‘qotish uchun xizmat qiluvchi manbalarni izlab topiladi. Belgilangan maqsad uchun xizmat qiladigan nazariy va amaliy manbalarni qaysisini va qayerda ishlashni rejalashtiriladi.

Bunday rejaga solinib olib borilgan tarbiya mohiyatini ta’lim-tarbiya tizimi, jamiyat va insonlarning intellektual va jismoniy faoliyati tashkil kiladi.

Tarbiya jarayonining jamiyat taraqqiyotidagi roli nixoyatda beqiyosdir. Insonni tarbiyalash, uni bilim olishga, mehnat qilishga undash va bu xatti-harakatini sekin-asta ko‘nikmaga aylantirib borish lozim. Insonning mushoxada qilish qobiliyatini tarbiyalaydi va mushoxada qilish aqlni peshlaydi. Aql ongni saqlaydi. Ong esa moddiy va ma’naviy manbaga aylanadi. Shu tarzda inson asta-sekin takomillashib, komillikka erishib boradi. Ammo buning uchun tarbiyachi va tarbiyalanuvchidan uzoq davom etadigan mas’uliyat, sharafli mehnat va qunt, irodani talab etadi. Buning uchun bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olish zarur. Ma’naviy, insoniy sifatlarning shakllanishida oiladagi, atrofdagi, jamiyatdagi muhit va bolalarga bo‘lgan munosabat muhim rol o‘ynaydi. Ota-onalarimiz va atrofdagilarning bir-birlariga bo‘lgan munosabatlarini ko‘rgan bola shunga qarab shakllana boradi. Ular avval kattalarga taqlid qiladilar. So‘ng sekin-asta qilayotgan ishlarining mohiyatini anglaydilar. Bolalarni to‘g‘ri tarbiyalashda ota-onaning ongi, ma’naviyati, bilimi, tarbiyalanganligi muhim ahamiyatga ega.

Aniq bir maqsadga qaratilgan tarbiyaning samaradorligi tarbiyachining qanday metoddan foydalanishiga bog'liq. Tarbiya turlari quyidagilardan iborat:

Axloqiy tarbiya - Axloq insoniyat ma'naviy madaniyat ko'rinishlaridan, ijtimoiy ong shakllaridan biri bo'lib, u kishilarning tarixan qaror topgan xulq-atvori va yurish turishining ifodalaydigan va jamiyat munosabatlarini aks ettiradigan muayyan qoidalar yig'indisidir.

Axloq tarbiyasining maqsadi shaxsni axloqiy shakllantirishdir. Shaxsning muhim ma'naviy sifatlari bo'lgan axloqiy ong, xissiyot va xulqni shakllantirish, vatanparvarlik, vatanga muhabbat, O'zbekiston gerbi, bayrog'i madhiyasiga hurmat, insonparvarlik, ongli intizom va boshqa tuyg'ularni kamol toptirish axloqiy tarbiyaning asosiy vazifalarini tashkil qiladi. Shu ma'noda axloq murakkab ko'p qirrali jamiyat xodisasi bo'lib, u o'z ichiga odamning jamiyat jamoa va boshqa kishilar bilan aloqalarni belgilovchi qoida va talablarni qamrab oladi. «Axloq» arabcha «Xulq» so'zini ko'plik shakli bo'lib, insonning nafsida, tabiatida hosil bo'lgan va takrorlanadigan ish faoliyatidir.

Odob odamning jamoat, el -yurt orasida o'zini qanday tutishi, muomala qilishi, o'z turmush sharoiti va bo'sh vaqtini qanday tashkil etishi, xullas, tashqi jixatdan muloyim va yoqimli bo'lishini bildiradi.

Mehnat tarbiyasi- O'zbek xalqi asrlar davomida mehnat insonning moddiy va ma'naviy ehtiyoji ekanligini tushunib yosh avlodni mustaqil hayotga tayyorlashga alohida e'tibor beradi. U o'z hayotida turmush kechirish uchun ishlab chiqarish vositalarni yaratish zarurligini turmushda o'z talablarini qondirish uchun mehnat qilish kerakligini anglatadi. Mehnatni shu ma'noda anglash qadimgi jamiyatga xos asosiy xususiyat bo'ladi. Davr o'tishi, ijtimoiy-siyosiy hayotda o'zgarishlar yuz berishi aqliy mehnat tarbiyasi jismoniy mehnat tarbiyasidan ajraldi. Natijada mehnat va mehnat tarbiyasiga munosabat o'zgardi, bolalarni turli ijtimoiy mehnatga tayyorlash birinchi o'rinda qo'yildi. Inson va jamiyatning yashashi barqarorlashishi uchun mehnat qilish, mehnatni sevish kamolotining me'yori bo'ldi, mehnat ishtirok etish salomatlik vositasi hisoblanadi. Bu g'oyalar xalq yaratgan «Mehnat farog' at

chirog'ini», «Ish-insonning gavhari», «Daraxt yaprog'ini bilan ko'rkam, inson mehnati bilan», «Odamni mehnat bezaydi», «Mehnat hurmatning toji», «Yer xazina mehnat kaliti», «Yigit husni mehnatda» kabi maqollarda o'z ifodasini topgan.

Mehnat insonni uch balodan: yurak siqilishi, axloqiy buzilish, muxtojlikdan saqlaydi. Mehnat qilmaganlarga, mehnatni sevmaganlarga, boshqalar mehnatini tatimoqchi bo'lganlarga salbiy munosabatlarni «Bekorchidan xudo bezor», «Tekinxo'rga shafqat yo'q», «Baxt yalqovga begona» kabi maqollarda, bir qancha xikmatlarda o'z aksini topgan. (Masalan: «Yalqov ishyoqmaslar ikki farzand yetishtiradilar: zorlik, badbaxtlik», «Mehnatni sevgan har kishi har turli noqobil ishlardan tortinmaydi» va x.k). Turli kasblarga mehr-muhabbat tarbiyalashda kasb-hunar tanlashga yo'llash muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarni kasb tanlashga yo'llash bu yosh avlodni xalq xo'jaligi va madaniyatining eng muhim tarmoqlari bilan xalq xo'jaligi va madaniyatining ayrim kasblarga ehtiyojlari bilan tanishtirishga muvofiq iboratdir.

Nafosat tarbiyasi - Ta'lim-tarbiyaning boshqa shakllari kabi estetik tarbiya ham o'z diqqat e'tiborini yakka odamga va ijtimoiy guruhga qaratadi. Estetik tarbiya ham umuminsoniy va milliy qadriyatlarni qaror topishga xizmat qiladi. Ma'lumki, tarbiya inson ongiga xatti-harakatiga, xulq-atvoriga ta'sir o'tkazishini o'z oldiga maqsad va vazifa qilib qo'yadi. Estetik tarbiya ham ana shu umumiy maqsad va vazifalarni tarkibiy qismi sifatida amal qilib, tarixiy ijtimoiy jihatdan ahamiyatga molik hodisani anglatadi.

O'zbekiston mustaqil davlat bo'lib, qaror topayotgan hozirgi paytda estetik tarbiyaning mavqeyi yana ham ortib boraveradi.

1. Mustaqillik sharoitida inson omilining ortib borishi uchun shart-sharoitlar vujudga kelayapti, hayotning barcha jabxalarida faoliyat ko'rsatayotgan odamlarning ezgu fazilatlarini ongliligi faolligi ijodiy yaratuvchi qobiliyati sezilib turibdi.

2. O'zbekiston umumiy madaniyat darajasi yuksalib borish jarayonida yangi texnika va texnologiya ishlab chiqarishni tashkil etishning zamonaviy usullari tobora takomillashib borayapti.

3. Hozirgi davr ilmiy-texnik inqilobi sharoitida elektronika avtomatika kibernetika informatika kabi bilim soxalarining rivojlanishi ishlab chiqarish soxasini tubdan qayta ko'rishga

imkoniyat yaratib berayapti. Bu hol ishlab chiqarishda band bo'lgan odamlarning ruhiy xolatining ham tubdan o'zgarishini kashkorlik ijtimoiy ruhiy ahloqiy va estetik xolatlarining vujudga kelishini taqozo etadi.

4. Radio, televideniya, kino ommaviy axborot vositalarining turmushdan keng o'rin olishi natijasida badiiy axborot hajmining ham keskin ortib borishi estetik tarbiya ahamiyatining tez suratlarida o'sishini ta'minlaydi.

Avvallari estetik tarbiya o'ta tor va bir tomonlama talqin qilinayotganini uni san'at asarlarini to'g'ri idrok etish bu bilan alohida lazzatlanish yoki biror san'at turini bilib olib muayyan badiiy ko'nikmalarga ega bo'lish doirasida intiqo etilar edi. Ba'zan estetik tarbiyasiga odamlarda yuksak estetik did farosatni shakllantirish sifatida qaralar edi. Bularning barchasi badiiy estetik tarbiya vazifasi va maqsadlari doirasiga kiradi.

Badiiy tarbiya estetik tarbiyaning tarkibiy qismi bo'lib, u estetik tarbiyaning mazmunini va maqsad qo'llanishini to'la ifodalaydi. Badiiy tarbiyaning asosiy maqsadi munosabatlarni san'at vositalari yordamida shakllantirishdir.

Estetik tarbiya bu san'at tabiat va jamiyat xodisalaridagi nafosatlilikni idrok etish tushunish ijod qilish va hayotini estetik qonun qoidalar asosida tashkil qilishdir. Estetik tarbiya vositalari xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Hayotimizdagi estetikaning ko'lami kengaya borgani sari estetik ongimiz chegaralari ham kengaymoqda. Shu munosabat bilan estetik tarbiya vositalari ko'lami ham rivojlanib bormoqda. Estetik tarbiya asosiy vositalariga tubandagilar kiradi:

Estetik tarbiya- Bolalar hayotidagi voqyelikdagi go'zallikni tushunishga, sevishga tabiatda va turmushdagi mexnatda ijtimoiy hayotdagi kishilar xatti-xarakatida bolalarga tushunarli bo'lgan go'zallikni ko'ra bilishga o'rgatish, ularda estetik xis, did, munosabatini tarbiyalash, kuchlari yetganicha xayotda go'zallik yaratishda faol ishtirok etish.

Bolalarni badiiy ijodiyotning turli janrlarida yaratilgan san'at asarlarni ko'rish, tushunish va sevishga o'rgatish orqali o'zlarida estetik ong asoslarini shakllantirish chiroylilikni xunuklikdan, g'amginlikni xursandchilikdan farqlay olish ranglarni shakl

tovushlari bir-biridan ajratib bilish kabi sensor etalonlari bilan tanishtirib boriladi. Bolani san'atning turli soxalari: o'yin, ashula, she'r, o'qish, qayta hikoya qilish, ijodiy faoliyat kabilardan yana ham faolroq harakat qilish va o'zini ko'rsata bilishga o'rgatish. Bu orqali bolalarda badiiy ijodiy qobiliyatni, xayolni o'stirish, ko'rish xotirasini rivojlantirish.

Estetik tarbiya mazmunini mukammallashtirish shart-sharoitlari tubandagilar:

Estetik sikl predmetlari dasturini milliy maktab talablari asosida mukammallashtirish. Ashula va musiqa, tasviriy san'at, o'zbek xalq amaliy san'ati, o'zbek adabiyoti dasturlarida o'rta Osiyo mutafakkirlari va ma'rifatparvarlarining asarlari munosib o'rin olishi lozim.

San'at sikli predmetlarini o'rganish shakl va metodlarini milliy qadriyatlar, ma'naviyat nuqtai nazaridan ko'rib chiqish. Ustozshogird sistemasini zamonaviy talabga mos qilib mukammallashtirish.

Yangi darslik, xrestomatiya, o'quv metodik qo'llanmalar yaratish. Ularda o'rta Osiyo mutafakkirlari, ma'rifatparvarlari, san'atkorlarining ijodiy munosib o'rin olishi lozim.

O'quv fanlar ichida fanlararo aloqalarni unumdorli qilish.

Dars jarayoni bilan sinfdan tashsari ishlarni uyg'unlashtirish, ularni yagona prinsiplar asosida amalga oshirish.

Maktabdagi barcha fan o'quvchilari shu jumladan shu jumladan adabiyot, musiqa, tasviriy san'at, tarbiyalarining madaniy estetik saviyasini oshirishga alohida e'tibor berish.

Badiiy ma'lumot, ta'lim va estetik tarbiyaning moddiy texnik asoslarini ta'minlash.

O'quvchilarni badiiy estetik rivojlanganlik tarbiyalanganlik darajasini ilmiy asoslangan me'yorlarni ishlab chiqish.

San'at orqali badiiy tarbiyalash bilan bog'liq vositasida estetik tarbiyalash o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash.

1-9-sinf o'quvchilarining O'zbekiston respublikasi tarixi, madaniyati, ma'naviyati, milliy urf-odatlarini hisobga olgan holda axloqiy estetik idealarni shakllantirish.

Estetik tarbiya vazifalarni o'quvchilarda ma'naviyat shakllantirish ishlariga xizmat qilishini ta'minlash.

Nafosat tarbiyasi maktabda o'qitiladigan barcha darslar jarayonida olib boriladi. Lekin, har bir predmetning xususiyatiga qarab estetik tarbiya vositalari usul va metodlari o'ziga xos bo'ladi. Masalan, tasviriy san'at darslari narsaning o'ziga qarab rasm chizish, dekorativ rasm chizish, tema asosida rasm chizish, tasviriy san'atdan suhbatlar kabi turlarga bo'linib, har bir rasm chizish darslarida nafosat tarbiyasining o'ziga xosligi mavjud.

Tasviriy san'at darslarining asosiy vazifalari: o'quvchilarning san'at bilan muloqatda bo'lishi, rassomlik haykaltaroshlik, arxitektura, grafika, xalq amaliy bezak san'ati sohasida faoliyat, ko'nikma va malakalarni egallash, tasviriy san'at tarixi haqida ma'lumot berish, atrof-dagi hayot va san'atni estetik idrok qila bilishdir. o'z hayotini go'zallik qonunlari bo'yicha tashkil qilish va h.k. hisoblanadi.

Jismoniy tarbiya- Salomatlikni mustahkamlash, organizmni chiniqtirish va o'qituvchilarning jismoniy rivojlanishiga yordam berish. Harakat ko'nikmalarini va malakalarini shakllantirish va takomillashtirish. Jismoniy tayyorgarlik, sport turlariga bo'lgan qiziqish va takomillashtirish. badan tarbiya – sog'liqni mustahkamlashga, odam organizmini uyg'un ravishda rivojlantirishga qaratilgan umumiy tarbiyaning uzviy qismi. Jamiyatdagi jismoniy madaniyat ahvolini bildiruvchi ko'rsatkichlardan biri. Jismoniy tarbiyaning asosiy vositalari: jismoniy mashg'ulotlar, organizmni chiniqtirish, mehnat va turmush gigiyenasi. Jismoniy tarbiya aqliy, axloqiy, mehnat va estetik tarbiya bilan qo'shib olib boriladi.

Ekologik tarbiya- Ekologiya, atrof-muhit, jonli-jonsiz tabiat, ekologik ong ekologik madaniyat, kamolot, shaklar, usullar. Ekologik tarbiya ekologiya fanini maqsadini amalda yuzaga keltirish, atrof-muhitni biz xohlagan darajada tabiiyroq, ekologik toza bo'lishidagi ishlarni o'rgatadi. Dastlabki ekologik ta'lim-tarbiya orqali bolalar tabiatning tarkibini, uning in'omlarini va ularning qanchalik ahamiyatga ega ekanligini tushunib yetadilar. Yoshlarga ekologik ta'lim – tarbiya berishda milliy va umuminsoniy qadriyatlardan keng foydalanishimiz zarur ekologik bilimlarni berishda afsonalar, rivoyatlar, xalq udumlari, maqol, tabiat

bayramlaridan misollar keltirib hayotga bog'lab berilsa, bolalar ongiga yaxshiroq yetib boradi.

Iqtisodiy tarbiya- Iqtisodiy tarbiya o'quvchilarda tejamkorlik mehnatsevarlik, tashabbuskorlik, ishbilarmonlik, iqtisodiy hisob-kitob va ayni shu kabilar haqida fikrlay olishni kamol toptirish. Iqtisodiy tarbiya mazmuni haqida sharq mutaffakiri Abu Nasr al-Farobiy insonga yashash uchun juda ko'p narsalar kerakligini va bularni vujudga keltirish yo'lida boshqa shaxslarga murojaat etish zarurligini e'tirof etadi. Bu o'rinda olim iqtisodiy aloqa zaruriyatini ko'rsatib o'tgan edi. U o'zining «Baxt-saodatga erishuv yo'lida» asarida shunday yozadi: «Inson o'z mablag'ini to'g'ri sarflashni bilishi kerak. Pul sarflashda qizg'anchilik qilish xasislikka olib keladi. Pullarni rejasiz ishlatish esa insonni beboshlikka yetaklaydi.»

Ko'rinib turibdiki, o'tmish mutafakkirlari maktab va oila sharoitlarida bolalarning iqtisodiy tafakkurini kengaytirish, ularni tejamkorlikka, ishbilarmonlikka, iqtisodiy hisob-kitobga o'rgatish, hayotiy tajriba asosida amalga oshirish lozimligiga e'tibor berganlar.

3.2. Aqliy tarbiyaga oid ta'limiy o'yinlar

«Chapklar»

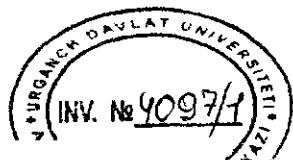
o'yini. Bu o'yin o'quvchilarning eshitib, sanash qobiliyatlarini oshiradi. Necha marta qarsak urilsa o'sha son hosil bo'ladi. Bolalar buni diqqat bilan tinglab, ichlarida sanab turadilar. To'g'ri sanagan o'quvchilar rag'batlantiriladi.

«Topishmoq»

o'yini ham juda qiziqarli. O'quvchilardan biri, menda hammasi bo'lib 5 ta cho'p bor, 1 qo'limda 3 ta, boshqasida nechta deb so'raydi. Bolalar javob beradilar. O'yin shu tariqa davom etadi.

«Mohir hisobchi»

O'yin mazmuni: Sinf taxtasiga 3 ta ustundan iborat misollar yoziladi. Har bir qatoridan bittadan o'quvchi chiqariladi va tegishli ustundagi misolni yechadi. Tez bajargan o'quvchi mohir hisobchi bo'ladi.



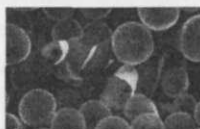
Shoxda qolar nechitasi?(tayyorlov guruh)

U shoxdadir 7 qush.
Bu shoxdadir 3 qush.
Uchib ketsa 5 tasi,
Shoxda qolar nechitasi!



Baliq

A'zam tutdi 4 sazan.
Sulton tutdi 3 cho'rtan.
Bolta tutdi 2 laqqa.
Nechta baliq chiqdi qirg'oqqa?



Anor

Oyim berdi 5 anor.
Uyimda ham 3 ta bor
Sanab bilsang ayta qol
Menda nechta anor bor?



Yong'oqlar

Qo'limda bor 5 yong'oq.
Cho'ntagimda 2 ta
O'rtog'imda ham shuncha
Hamma yong'oqlar qancha?



«Tarbiyachi» o'yini.

Bu o'yindan maqsad, geometrik shakllarni: uchburchak, kvadrat, doira kabi turga ajrata olishga o'rgatish.

Bu o'yinda bolalardan biri tarbiyachi vazifasini o'taydi. U bolalarga biror shaklni ko'rsatadi va uni nima deb atalashini so'raydi. Bolalar tarbiyachiga javob bergandek javob beradilar shu tariqa boshqa bolalar ham tarbiyachiga bo'lib o'yinni davom ettiradilar.



«Kim tezroq aytadi» o'yini.

Bu o'yindan maqsad, tez va to'g'ri aytish malakasini o'stirish.

Bu o'yinda tarbiyachi sonlarni aytadi. Tarbiyalanuvchilar esa aytilgan sondan oldin keladigan, keyin keladigan sonlarni aytishi kerak. Masalan, sanaganda 4 dan oldin qaysi son keladi? 8 dan keyinchi? Kabi savollarga javob bergan tarbiyachi g'olib bo'ladi. Matematik o'yinlar, avvalambor guruhda o'tkazilgan har bir mashg'ulotni mustahkamlash uchun o'tkaziladi.

«Qo'limda nima bor?».

Ko'zlangan maqsad: «uzun – qisqa», «yo'g'on – ingichka», «katta – kichik», «o'ng – chap» tushunchalarini va fazoga oid tasavvurlarni mustahkamlash, badan sezgilarini rivojlantirish.

Zarur jihozlar: tabiiy narsalar – toshlar, yong'oqlar, tayoqchalar...

O'yin mazmuni: bola qo'llarini orqasiga qilib turadi. Tarbiyachi unga bir xildagi ikki narsani tutqazadi. Masalan, kattaligi bilan farq qiladigan toshchalar: biri – kichik, ikkinchisi – katta. Bola ularni ko'rmasdan, o'ng qo'lida katta tosh, chap qo'lida kichik tosh borligini aytish kerak. Uning to'g'ri yoki noto'g'ri aytganligini do'stlari tekshiradilar. Tarbiyachi boshqa tarbiyalanuvchi qo'lga uzunligi bo'yicha farq qiladigan (lekin yo'g'onligi bir xil) cho'plarni beradi yoki uzunligi bir xil, yo'g'onligi har xil ikkita qalam beradi. Har bir kichikintoy 2-3ta shunday mashqlarni bajaradi. Kim birorta xatoga yo'l qo'ymasa, o'yinda

g'olib hisoblanadi. (O'yin 3-4 daqiqa davom etadi.)

"Qayerda nima qila olaman?"

Maqsad: Fe'llarni nutqda ishlatish qobiliyatini, ko'nikmalarini rivojlantirishdir eshitish, ijtimoiy va axloqiy qadriyatlar.

O'yinning borishi : Bolalar tarbiyachining savollariga javob berishadi: «Bolalar maydonchasida nima qilsam bo'ladi? " (dam olish, o'ynash, sayrga chiqish, yugurish, muloqot qilish va h.k.), "Tabiat qo'ynida nima qilaman "(shifoxonada, bog'chada va hokazo) nima qilaman?"

"Unli tovushlar"

Maqsad - unli tovushlarni soʻzdan ajratish boʻyicha koʻnikmalarni rivojlantirish.

Oyinning borishi - tarbiyachi bitta, ikki yoki uchta soʻzdan iborat soʻzni nomlaydi va barchasi bogʻliqdir.

Maktabgacha yoshdagi bolaning individual qobiliyatlari, bolalar unli tovushlarni quloq bilan aniqlaydilar va ularni chaqirishadi.

"Qoʻshimcha soʻz"

Maqsad - eshitish qobiliyatini rivojlantirish, soʻz boyligini boyitish va tushuntirish

Oʻyinning borishi – tarbiyachi soʻzlar zanjirini tuzadi, bolalar shu soʻzlardan ortiqchasini topadilar.

Masalan: oktyabr, yanvar, yoz, iyun, avgust; jinsi, kiyim, poyabzal, sviter, palto

Kim nimani yeydi?

Maqsad – bolalar fikrlashni rivojlantirish, haqidagi bilimlarni mustahkamlaydilar.

Tarbiyachi hayvonlar va ular yeydigan maxsulotlarni rasmini koʻrsatadi bolalar qaysi hayvon nimani yeyishini topishlari kerak.

"Soʻzlar teskari."

Maqsad – Bolalarda majoziy fikrlashni, tahlil qilish qobiliyatini rivojlantirish.

Tarbiyachi soʻzlarni aytadi va bolalar shu soʻzlarni teskarisini aytadilar.

Masalan: tor -qalin, uzun - kalta va boshqalar.

"Soʻzlarni umumlashtiring."

Maqsad - ogʻzaki va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish, soʻzlarni birlashtirish qobiliyatlarini rivojlantirish .

Tarbiyachi – soʻzning jumllarini almashtirib bolalarga aytadi bolalar shuni toʻgʻri tarzda aytishlari kerak

Masalan: sigir, ot, qoʻchqor uy hayvonlari.

Xazinani toping.

Maqsad - mantiqiy fikrlash, fazoviy yoʻnalishni rivojlantirish, yoʻnalish boʻyicha harakat qilish qobiliyatini shakllantirish uchun oʻynaladi.

Oʻyinining borishi - xonada obʼyekt yashiringan va uning xaritasi chizilgan

bolalarning vazifasi xaritadan foydalanib obʼyektni topishdir. Vazifa murakkablashishi mumkin.

"Yoʻqolgan oʻyinchoq"

Maqsad - tafakkurni rivojlantirish, diqqatni jamlash qobiliyati.

Tarbiyachi bolaning oldiga bir nechta oʻyinchoqlar qoʻyadi, ularga diqqat bilan qarab, eslab qolishni iltimos qiling, keyin bola koʻzlarini yumadi, bitta oʻyinchoq olib tashlanadi va qaysi oʻyinchoq yashiringanligini koʻrishni soʻraydi.

Oʻyinchoqlar almashtirilsa, bu oʻyin murakkablashishi mumkin, maktabgacha yoshdagi bola esa eslashi kerak narsalar qanday ketma-ketlik edi.

«Uchayaptimi?» oʻyini

Koʻzlangan maqsad: «baland – past», «yuqori – quyi» kabi tushunchalarni mustahkamlash.

Mashq mazmuni: tarbiyachi bolalarga oʻyinchoqlarni koʻrsatish bilan birga savollar beradi. Masalan, qaldirgʻochni koʻrsatib soʻraydi.

-«Uchayaptimi?»

Javob berishga taklif etilgan bola aytadi:

-Qaldirgʻoch balandda uchmoqda, daraxt baland, uydan baland!

Soʻngra tarbiyachi «xonqizi» qoʻngʻizini koʻrsatadi. Kichkintoy javob beradi: «Xonqizi past uchadi, u oʻtlar ustida uchadi» va hokazo: Mashq 2-3 daqiqa davomida oʻtkaziladi.

«Nima oʻzgaradi?».

Koʻzlangan maqsad bolalarning koʻrish, diqqat – eʼtibor idrokini va xotirasini takomillashtirish, ularni savollarga toʻliq javob berishga oʻrgatish.

O'yin mazmuni bolalar ikki guruhga bo'linib, navbat bilan tarbiyachi savollariga javob beradi. Savol berishdan avval, tokcha ustiga bir qancha narsalar qo'yiladi. Masalan, olma, sarg'ish katta nok va ko'kish tus kichik nok, tarvuzni terib chiqadi. Kichkintoylar bularni ko'rib turadilar. So'ngra, o'yinda qatnashuvchilarga, ya'ni birinchi guruh a'zolariga ko'zlarini yumib urish taklif etiladi. Bu vaqt ichida tarbiyachi katta nokni olib qo'yadi. Bolalar ko'zlarini ochishganda: «Nima o'zgardi?» deb savol beriladi. Tepadan chaqirilgan bola narsalar qo'yilgan joyga qarab, qanday o'zgarish bo'lgani haqida to'liq javob berishi kerak: «Sariq tusli katta nok yo'q bo'lib qoldi». So'ngra ularning o'rni almashtiriladi va boshqa turdagi shunga o'xshash bolalarga savol beriladi.

«Ko'z – yumuq, Qo'l ishda».

Ko'zlangan maqsad: «uzun – qisqa», «yo'gon – ingichka», «katta – kichik» kabi tushunchalarni mustahkamlash.

Jihozlar: qalamlar, cho'plar, kitoblar, koptoklar, qo'g'irchoqlar.

O'yin mazmuni: o'yinda bolalar qaysi qalam uzun, qaysi biri kalta ekanligini qo'llarini narsalar bo'ylab yurgizish orqaligina aniqlashlari kerak. Buning uchun uzunligi bo'yicha sezilarli farq qiladigan qalamlar tanlab olinadi. Avvalo, tarbiyachi kichkintoylarga narsalarni juft-juft qilib ko'rsatadi. Masalan: bir juft qalam. Bolalar qalamlarni qo'lga olib, diqqat bilan ko'rib chiqadilar, ko'z bilan chamalab, ularning uzun-qisqaligini solishtirib ko'radilar. So'ngra, tarbiyachi javob berish uchun chaqirilgan bolaga «ko'zingni yum, qani topchi, men senga qanday qalam berdim, uzunmi yoki kaltami?» deb savol tashlaydi. U qalamni paypaslab ko'radi, hozirgina ko'zi bilan ko'rganini tasavvurida jonlantiradi va qalamlarda qaysinisi uning qo'lida ekanligini aytadi. Bola javob bergach, ko'zini ochadi. Har qanday sharoitda ko'rsatilgan qalamlar yana qayta solishtiriladi. Xuddi shunday tartibda 2-3 bola javob berishga chaqiriladi va tarbiyachi ularga boshqa qalamlar juftini ko'rsatadi: jajjilar ularni solishtirib ko'rganlaridan so'ng, ularga ko'zlarini yumish taklif qilinadi. Endi, qaranglar, men qo'limga qanday qalamlarni ushlab turibman, uzunimi yoki kaltanimi?

Xuddi shunday tartibda boshqa narsalarning ham yo'g'on-ingichkaligi solishtiriladi. Masalan: kitoblar, daftarlar, o'lchami

bo'yicha qaysi ko'ptok katta va hokazo. O'yin 4-5 daqiqa o'tkaziladi.

«Topshiriq bo'yicha o'yin».

Ko'zlangan maqsad: bolalarda narsa – buyumlarning uzunligi, kengligi, balandligini farqlash malakalarini mustahkamlash.

Jihozlar: juft o'yinchoqlar, olmalar, fil o'yinchoqlari va hokazo juft qirqilgan rasmlar, daraxtlar, taxtachalarva boshqalar. O'yin mazmuni, tokchaga narsalar terib qo'yiladi, tarbiyachi bolalardan ularni birin-ketin olib kelishlarini so'raydi.

1. Baland askar haykalchasini, 2. Bo'yin past daraxtini, 3. Eniga keng taxtachani, 4. Kalta qalamni, 5. Ensiz o'Ichagichni, 6. Uzun arqonchani, 7. Qizil olmani, 8. Sariq tusli nokni, 9. Chap qo'lda kalta uychani, o'ng qo'lda esa jo'jani.

Boshqa bolalar topshiriqlarni to'g'ri yoki noto'g'ri bajarilayotganligini kuzatib turadilar. Har bir kichkintoy 3-4 topshiriqni bajaradi, agar u adashmasa, bayroqcha bilan taqdirlanadi. Qaysi bola ko'p bayroqcha olsa, demak, u yutib chiqqan bo'ladi. Bolalar o'yin topshiriqlarini muvaffaqiyatli bajarishlari uchun, oldindan hamma o'yinchoq va narsalarning nomini atash va ko'rsatish tavsiya etiladi. O'yin 3-4 daqiqa ichida o'tkaziladi.

«O'yla: bu qanday qiyofa?».

Ko'zlangan maqsad: geometrik shakllarni paypaslab ko'rib, ajratishni o'rgatish.

Jihozlar: yog'och, plastmassa, yoki qalin qog'ozdan yasalgan geometrik shakllar.

O'yin mazmuni: bola o'z guruhiga qarab turadi va qo'llarini orqasiga qiladi. Tarbiyachi uning qo'llariga geometrik shakllarni beradi. Bola ularni paypaslab ko'rib, boshqalarga ko'rsatmasdan nomini aytadi. Kichkintoylar esa o'z oldiga geometrik shakllar yig'indisidan u aytganni topib, qo'llariga oladilar. Javob berishga chaqirilgan ishtirokchi ham o'zi topgan shaklning nomini aytadi va ko'rsatadi. Agar to'g'ri topgan bo'lsa, bayroqcha beriladi. So'ngra, qo'shni qatordan yana bir qatnashchi chiqariladi. Bayroqchalar soni ko'p bo'lgan qator yutib chiqqan hisoblanadi.

«Qaysi qo‘limda narsalar ortiq?».

Ko‘zlangan maqsad: ikki toifa narsaning bog‘liqligini taqqoslashni mashq qildirish.

Jihozlar: mayda narsalar.

O‘yin mazmuni: bolalar ikki guruhga ajratiladi. Ulardan har biri navbat bilan vakilni tarbiyachi javoni yoniga yuboradi. Chaqirilgan bola qo‘llarini orqasiga qilib turadi. Tarbiyachi, undan keyin bolaladan birontasi uning kaftiga turlicha buyumlar qo‘yadi. Avvalo, bola qaysi qo‘lida ko‘p narsa borligini ko‘z bilan chamalab, aniqlab olishi kerak, so‘ngra narsalarni ikki qatorga terib chiqadi ularni solishtiradi. Qayerda ortiq? Qayerda kamligini chamalab aytadi.

Tarbiyachi: Qanday qilsak, kalta qatordagi narsalar, uzun qatordagi narsalarga tenglashadi (kalta qatorda qancha narsa yetmayotgan bo‘lsa, shuncha narsa qo‘shish kerak)? Nima qilinsa, uzun qatoridagi narsalar xuddi kalta qatordagicha narsa qoladi? To‘plamlar tenglashtiriladi. Topshiriqni bajarish mobaynida xatoga yo‘l qo‘ymagan guruh yutib chiqqan hisoblanadi, o‘yin 4-5 daqiqa davom etadi.

«Xaltachadan ob» mashqi.

Ko‘zlangan maqsad: paypaslab ko‘rib, bitta yo ko‘p narsalarni qo‘lga olish.

Jihozlar: tugmachalar, yong‘oqlar, boshqa kichik hajmdagi narsalar solingan xaltacha.

O‘yin mazmuni: murabbiy bolalarga xaltacha ichiga qaramasdan ko‘pincha yong‘oqlar olishni taklif qiladi. Ular paypaslab ko‘rib, yong‘oqlarni olib, kaftlarini ochib ko‘rsatadilar. Bajarilayotgan ishlarning to‘g‘ri yoki noto‘g‘riligi o‘rtog‘i tomonidan tekshiriladi. Yong‘oqlar qayta xaltachaga solinadi. So‘ngra topshiriq bajariladi: bitta yong‘oq olish, bir qancha tugmachalar, ko‘pincha sharchalar, boshqa narsalar olish.

«Tuk - tuk» o‘yini

Jihozlar: 1 tadan 4 tagacha narsa chizilgan qalin qog‘ozchalar. (Har bir bolada bittadan).

O'yin mazmuni: tarbiyachi xontaxta yoki javon ustiga taqillatadi. Bolalar esa ichlarida sanaydilar va tarbiyachi necha marta taqillatgan bo'lsa, shuncha buyum rasmni chizilgan qog'ozchasi bor bola uni ko'taradi. Bolalardan bir qismi og'zaki javob berishi kerak. Masalan: «Siz uch marta taqillatingiz, menga esa uchta paxta chanog'i chizilgan qog'ozcha bor». Mashq 3-5 daqiqa davomida o'tkaziladi.

«Shuncha doirachalar ajrat».

Jihozlar: bolalarga son yozilgan qalin qog'ozchalar va geometrik shakllar beriladi. Tarbiyachi ixtiyorida turli narsalar (rasmlar yig'indisi, o'yinchoqlar) bo'ladi.

Mashq mazmuni I-ko'rinish. Tarbiyachi tokcha ustiga 3ta qo'g'irchoqni qator qo'yib chiqadi. Bolalar esa javon ustiga 3 ta doiracha qo'yadi.

II-ko'rinish. Tarbiyachi 2 ta qush rasmi solingan qog'ozchani ko'rsatadi. Kichkintoylar shuncha son yozilgan qog'ozchani ko'rsatadilar.

III-ko'rinish. (juft-juft bo'lib ishlash). Bola stol ustiga 2,4,3,4,6,2ta uchburchakni terib chiqadi. Javon atrofidagi boshqa bir bola xuddi shuncha miqdorda doirachalar bitilgan qog'ozchalarni ko'rsatadi.

IV-ko'rinish. Tarbiyachi 3 marta chapak chaladi: 5,1,2,4 marta. Bolalar chapakka ta'lluqli raqamli shaklni ko'rsatadilar.

Mashqning hamma variantini o'tkazish uchun 10-15 daqiqa sarflanadi.

«O'z juftingni top».

Ko'zlanganmaqsad: qurish, eshitishidrokinimustahkamlash.

Jihozlar: bolalarning kiyimiga yoki ko'kragiga o'rnatilgan raqam yozilgan qalin qog'ozlar.

O'yin mazmuni: 10 kishidan iborat guruhlar o'ynaydilar. O'yin qatnashchilari bir-biriga qarama-qarshi tartibda tiziladilar. Birinchi qatordagi bolalarda raqam bitilgan qog'ozlar. Navbat bilan ikkinchi qatorda o'ynayotgan jajjilar chapak chaladilar. Hamma chapaklarni sanaydi, necha marta chapak chalingan bo'lsa, qog'ozida xuddi

shunday raqam ifodalangan bola endigina chapak cholg'an bola oldiga yugurib keladi va ular o'yindan chiqadilar.

Qachon hamma bolalar o'z juftlarini topib bo'lganlaridan so'ng, o'yin yakunlanadi. O'yin qatnashchilari yutib chiqqan to'dani aniqlaydilar.

Izox. Bola uning qarshisida turgan o'rtog'ida nechta raqam yozilgan qog'oz bo'lsa, shuncha chapak chalishi kerak, aksariyat hollarda u juftsiz qolishi mumkin. O'yin 6-8 daqiqa o'tkaziladi.

«Shunchani ko'rsat».

Kuzatilgan maqsad: bolalarni narsalarning sonini ko'rish va eshitish orqali idrok qilishga o'rgatish.

Jihozlar: tarbiyachi ixtiyorida raqam yozilgan qog'ozchalarni, kichkintoylarda esa sanoq materiallari.

O'yin mazmuni: 1-ko'rinish. Tarbiyachi raqam yozilgan qog'ozchalarni ko'rsatadi, so'ngra ularni teskari qilib qo'yadi. Bolalar xotiralari bo'yicha sonli kartochkadagi doiralar sonini esga tushirishlari va shuncha bayroqchalari tanlashi kerak.

Qaysi qator bolalari topshiriqni tez va to'g'ri bajarsa, o'sha qator g'olib hisoblanadi.

O'yin 5-7 daqiqa davomida o'tkaziladi.

«Kim haq?».

Ko'zlangan maqsad: bolalarning miqdor va sonni o'zaro bog'lay olish malakalarini tekshirish.

Jihozlar: raqam yozilgan qog'ozlar va o'yinchoqlar.

O'yin mazmuni: tarbiyachi tokcha ustiga 4ta to'rtburchakli shaklni terib chiqadi. Ular yoniga ayiqcha va tulki o'yinchoqlari o'tkaziladi. Ayiqcha oldiga tarbiyachi 3ta doira aks ettirilgan raqamlar yozilgan qog'ozlarni qo'yadi. Tulki oldiga esa 5 ta doirachali raqam yozilgan qog'ozchalar qo'yiladi.

Bolalarga topshiriq: to'rtburchakli shakllarni yasash, sanash, o'z javobini aytish va raqam yozilgan qog'oz orqali ko'rsatish, hayvonlardan kim haqli ekanligini aytish. Raqamli qog'ozlar va o'yinchoqlar almashtiriladi, mashq bir necha marta qaytariladi. Mashq uchun 3-4 daqiqa yetarli bo'ladi.

«Xaltachadan qancha o‘yinchoq olding?».

Kuzatilgan maqsad: bolalarni narsalar miqdorini ushlab ko‘rib idrok qilishga o‘rgatish.

Jihozlar: har bir bolada sanashga mo‘ljallangan narsalar (toshchalar, tugmachalar, yong‘oqlar) va hokazo solingan xaltacha.

O‘yin mashqi: tarbiyachi faqat barmoqlar sezgisi orqali 4ta yong‘oqni xaltachadan olishni taklif qiladi. Bolalar topshiriqni bajaradilar. Yong‘oqlarni xaltachadan oladilar vaxontaxtaga terib sanaydilar. So‘ngra o‘zaro tekshirish o‘tkaziladi.

Tekshirish bir necha bor qaytariladi. Biror marta ham adashmagan bolalar g‘olib chiqqan hisoblanadilar. O‘yin 4-5 daqiqa o‘tkaziladi.

Men va Mening oilam

O‘yinning maqsadi: Tarbiyalanuvchilarning oila a‘zolari haqida to‘liq tushunchaga ega bo‘lishadi, ular qanday kasb bilan shug‘ullanishlari haqida bilim ko‘nikmalari oshiriladi.

O‘yin qoidasi: O‘yinda bolalar oila a‘zolari haqida qisqacha aytib beradilar. 1 stol ustiga oila a‘zolari kartochkalari, 2 stol ustiga oila a‘zolari kasblari kartochkasi qo‘yiladi. 1 stol ustidagi oila a‘zolari kartochkalari teskari qilib qo‘yiladi. 2 stol ustidagi kasblar kartochkalari teskari qilinmaydi. Bola ko‘zini yumib bitta kartochka oladi va u kartochkadagi qahramon kim ekanligini aytadi. Tanlangan kartochka qahramoni kasbini 2 stol ustidagi kasblar kartochkalaridan topadi?

Misol uchun:

Dadam – Nonvoy

Oyim-Tikuvchi

Akam- Xarbiy

«Tinch bajaramiz».

Ko‘zlangan maqsad: bolalarni bitta ortiq, yoki bitta kam sonlarni aytish va terib chiqishga o‘rgatish.

Jihozlar: raqam yozilgan qog‘ozlar yig‘indisi, geometrik shakllar.

O‘yin mazmuni: O‘yinning asosiy sharti: geometrik shakllardan foydalanib, bolalar tarbiyachining topshirig‘iga binoan birorta so‘z ishlatmasdan, shakllarni ko‘rsatish orqali javob qaytaradilar.

Murabbiy jajjilarga savol beradi, ular esa javob beradilar. Qaysi qator kam xatoga yo'l qo'yib, ko'proq javob bersa, shu qator g'olib chiqqan hisoblanadi.

O'yin 5-6 daqiqa davom etadi.

«Nima o'zgardi?» o'yini.

Bu o'yinda o'qituvchi qirqilgan harflardan doskaga so'zlar tuzadi, o'quvchilar shu so'zlarni ovoz chiqarib o'qiydilar va ko'zlarini yumadilar. O'qituvchi bu vaqtda harflarni o'zgartirish kerak. O'quvchilar ko'zini ochib bu so'zlarni tez o'qishlari va qaysi harflar o'rni o'zgarganini aytib berishlari kerak bo'ladi. Masalan: «Lola» so'zi tuzilgan bo'lsa, o'qituvchi «L» harfini «b» harfi bilan almashtiradi. «Lola» so'zi «bola» o'qiladi. O'quvchilardan kim tez fikrlab, to'g'ri o'qib bersa, o'sha o'quvchi g'olib hisoblanadi.

«Eslab qol va gapirib ber!» o'yini.

Bolalarga kichik syujetli va rasmlı kitobchalar beriladi. Bolalar uning rasmlarini ko'rib chiqadilar va asosiy mazmunni eslab qolishga harakat qiladilar. So'ngra kitobcha yig'ishtirib olinadi. O'quvchilar eslab qolganlarini gapirib beradilar. O'qituvchi shu o'quvchiga rasmlarni ko'rsatadi va rasm bilan o'quvchi gapirgan narsalar taqqoslanadi va o'quvchining esda saqlab qolish qobiliyati hamda nutqi baholanadi.

«Krossvord» o'yini.

Biz «L – r» tovushlarini differentsiyalashga oid krossvord tuzamiz. Bo'yi, ya'ni yuqoridan pastga tomon kataklarda «hayvonlar» so'zi yozilgan bo'ladi. Eniga tomon kataklarda esa har xil parranda va jonivorlar nomlarini bolalar yozishlari kerak. Bolalarning bu ishni oson bajarishlari uchun shu krossvord yechimiga oid rasmlar yo'lbars, sa'va, tipratikan, ilon, ayiq, qarg'a va boshqalar. Krossvord yechimi topilgandan so'ng bolalarga shu narsalarning nomini yozish tavsiya qilinadi.

«Olmachalar» o'yini.

Doskaga olma daraxti maketi ishlanib, osib qo'yiladi. Olma daraxtining shoxlarida, olmalar osilib turishi kerak. Shu olmalar

orqasiga har xil soʻzlar yozilgan boʻladi. Oʻquvchilar ketma-ket chiqib, olmani oladi va orqasidagi yozuvni oʻqishlari va soʻzlardan gaplar tuzishlari kerak.

Masalan: fasl, olma, kuz, pishadi. Qaysi oʻquvchi shunday soʻzlarni oʻz oʻrnida toʻgʻri gap tuza bilsa, oʻsha oʻquvchi yutgan boʻladi. Bunday oʻyinlar oʻquvchilarni darsda olgan bilimlarni mustahkamlaydi, hamda ziyorlik va qiziquvchanligini ham oshiradi.

«Eshit va uni bajar».

Oʻqituvchi bir nechta harakatni (3-5), yaʼni ularni koʻrsatmasdan ovozi chiqarib aytadi. Oʻyin qatnashchilari oʻqituvchi qanday aytgan boʻlsa shu ketma-ketlikda bajarishlari shart. Oʻyinda xatoga yoʻl qoʻygan oʻquvchilar jarima ochko oladilar. Eng kam jarima ochko toʻplagan oʻquvchilar oʻyinda gʻolib topiladi.

Bolalar katta boʻlmagan guruh yoki qatorda tizzalarini baland koʻtarib yuradilar. Soʻngra signal boʻyicha baland qadam bilan yuradilar.

«Qoʻngʻizlar».

Oʻqituvchining «Qoʻngʻizlar uchdi», - degan qoʻngʻirogʻi boʻyicha bolalar maydoncha boʻylab har xil yoʻnalishda yuguradi. «Qoʻngʻizlar yiqilib tushdi» degan qoʻngʻirogʻi boʻyicha bolalar orqasiga yotadilar va qoʻl, oyoqlari bilan erkin harakat qiladilar.

«Qushlar parvozi».

Qushlar (bolalar) qanotlarini yozib butun maydoncha boʻylab uchib yuradilar «Boʻron boshlanadi!» degan qoʻngʻiroq berilishi bilan ular daraxtlarga chiqib yashirinadilar. Oʻqituvchi «Boʻron bosildi», deyishi bilan qushlar shoxlardan tushadilar va uchishni davom ettiradilar.

Koʻrsatmalar: Agar badantarbiya devorchasi boʻlmasa oʻtirgichlar, yashiklar va boshqa buyumlardan foydalanish mumkin.

«Arg'amchi ustidan sakrash» o'yini.

Arg'amchanning ikki uchidan bola ushlab aylantira boshlaydilar. Bolalar qator bo'lishib arg'amchiga tegmasdan navbatma-navbat sakraydilar. Arg'amchiga kim tegib ketsa, o'sha arg'amchi aylantirayotgan bolalarni birinchi o'rnini almashtiradi.

«Kalga himoyasi» o'yini.

O'ynovchilar 3-4 aylanaga saflanadilar. Har bir o'quvchining orasidagi masofa 1m. Ularning oyoqlari oldida chiziq chiziladi. Aylanalar markaziga tayoqchalar o'rnatiladi. O'yinchilardan biri himoya qilish uchun uning atrofiga borib turadi. Unda voleybol yoki basketbol to'pidan foydalaniladi. O'yin o'qituvchi qo'ng'irog'i bilan boshlanadi. O'quvchilar to'plarni bir-birlariga oshira turib payt poylab, to'pni kalgaga tekizishga harakat qiladilar. Himoyachi esa qo'l, oyoq va gavdasi bilan kalchani himoya qiladi. To'pni tekizgan o'yinchi himoyachi bilan o'rnini almashtiradi.

«Zovurdagi bo'ri» o'yini.

O'rtasidan bir-biridan 60-70 sm uzunlikda ikki yonma-yon chiziq o'tkaziladi, u zovur vazifasini o'taydi. Bir va ikkita boshqaruvchilar ya'ni «bo'ri»lar zovurda turadilar. Qolgan o'quvchilar echkilar hisoblanadilar. Echkilar chiziqning bir tomonida o'z uylarida bo'ladilar. Qarama-qarshi tomonga yaylovni tasvirlaydigan chiziq chiziladi. O'qituvchining qo'ng'irog'iga binoan echkilar uylaridan chiqib, zovurdan sakrab, yaylovga chopib o'tadilar. Bo'rilar esa yugurishdan so'ng qo'lga tushganlar soni sanab chiqiladi. Yugurishdan so'ng yangi bo'rilar saylanadi.

1. «Kech qolma».

Polga kubiklar yoki silindrlar doira shaklida qo'yiladi. Bolalar kubiklarni yonida turishadi.

O'qituvchining ishorasi bilan ular xona bo'ylab yuguradilar. Bunda ular bir-birlariga urilib ketmasliklari va kubiklarga tegib o'tmasliklari kerak. «Kech qolma» degan ovoz chiqqach, bolalar o'z kubiklariga qarab yuguradilar.

«Xotira mashqi»

Bu o'yin barcha darslarda o'tkaziladi. Bunda ma'lum fanga oid so'zlardan yoki bir hikoya yoki temaga oid so'zlar ishtirokida o'tkaziladi. Bu o'yinda 2ta dan ortiq o'quvchilar qatnashadi. 1- o'quvchi so'z aytsa 2 chisi esa 1-o'quvchining so'zini takrorlab, yana 1ta so'z qo'shib aytadi, 3- o'quvchi 1-2- o'quvchilarning so'zini takrorlab 3- o'quvchi ham 1ta so'z qo'shib aytadi, o'yin shu tariqa davom ettiradi. O'yinni davom ettira olmagan ya'ni oldingi so'zlarni eslab olmasa, yoki ma'lum sohaga oid so'z topa olmasa o'yindan chiqariladi. O'yin shu tariqa davom ettiriladi.

Masalan: 1-tarbiyachi: uchburchak

2- tarbiyachi: uchburchak, to'rtburchak.

3- tarbiyachi: uchburchak, to'rtburchak, doira.

2. Bu o'yinda har bir qatordan bittadan tarbiyachi qatnashadi. Ular bir-biriga 1dan 20gacha bo'lgan sonlar ichidan 6ta sonni aytadilar.

1-qator tarbiyachi, 2- qatorga,

2-qator tarbiyachi, 3- qatorga,

3-qator tarbiyachi, 1- qatorga o'ylangan 6 ta sonini aytadi.

Qaysi qator berilgan sonni to'liq xotirasida saqlab, so'ng qaytarib aytib bersa. Shu qator g'olib bo'ladi.

«Sabzi terish» o'yini.

Bu o'yinning maqsadi o'quvchilarning tafakkurini oshirishdir. O'quvchilar bu o'yinda o'tgan darsni mustahkamlash uchun foydalanadilar.

O'yinning borishi: Doskaga quyonning katta maketini qo'yamiz. Bolalar bizning darsimizga quyoncha tashrif buyuribdi. Quyonchamizning tergan sabzilari sochilib ketibdi. Uning sabzilarini terishga yordam beramizmi. (IIa). Qani bolalar sabzilarni orqasida savollar bor ekan. U savollarga javob bersakgina keyin quyoncha xursand bo'larkan. Keyin bolalar birma-bir savollarga javob beradilar. Yaxshi javob bergan o'quvchilarni rag'batlantirib boriladi.

«TANDIR PISHDI»

O'yinning maqsadi. Bolalarning o'simliklar haqidagi tasavvurlarini kengaytirish, ularda kishilar mehnatini qadrlash ko'nikmalarini shakllantirish.

O'yinning borishi. O'yin uchun mayin tuproq yoki qum kerak. Bolalar davra shaklida o'tirib, chap qo'llarining ustiga tuproq uyadilar.

1-bola: Bug'doy pishdi,

Arpa pishdi,

Sen nimaga pishmaysan-o!

2-bola; Bug'doyni o'rib,

Tegirmonga borib, Unlar chaldirayin-u!

3-bola: unni elab, Xamir qorib,

Kulchalar yasayman-o!

4-bola: Tandir bitsa, Nonlar yopsam, Non yegani Kelasizlarmi-yoyo-yo...

Qolgan- bolalar: «Ha» deyishib, qo'llarini qumdan tushirib oladilar. Kimning tandiri chiroyli bitsa, butunicha qolsa, o'sha g'olib bo'ladi.

O'yinning qoidasi. O'yinda guruh bolalarining hammasi qatnashishi mumkin. Ashula aytilganda bolalar o'ng qo'llari bilan tuproqni urib turadilar.

«AJIY—BAJIY, CHIY—BAJIY»

O'yinning maqsadi. Bolalarning so'z boyligini mustahkamlash, ularni sezgirlikka, chaqqon harakat qilishga o'rgatish.

O'yinning borishi. 8-10 bola qatnashadigan bu o'yin boshlanishida kichkintoylar doira shaklida turishadi. Shundan keyin bir bola: bir, to'rt, yetti — ikki, besh, yetalab uch,olti, ketti, deb sanaydi. Sanaganda «7» raqami kimga to'g'ri kelsa, o'sha bolalar sardori bo'ladi. So'ng bolalar bir qator bo'lib chordona qurishadi. Ikkala qo'llarining kaftlarini juftlab oldinga cho'zib turishadi. Bolalar sardori ham shu tarzda, faqat kaftlarining orasiga nimadir (cho'pmi, qog'oz parchasini yo toshcha) yashiradi va qo'llarini har bir ishtirokchining kafti orasiga: «Ajiy-bajiy, chiy-bajiy» deb qo'yib chiqadi. U xohlagan bir bolaning kaftiga qo'lidagi narsani boshqalarga sezdirmay tashlaydi va dabdurustdan bir marta chapak

chaladi. Qo'liga narsa tashlangan bola chaqqonlik bilan o'rnidan turib, ikki qadam oldinga chiqishi kerak. Agar uni sheriklari ushlab qolsa, oldinga chiqishga ulgurmasa, u sardor bo'la olmaydi. Mabodo, ulgursa – sardor bo'ladi. Aks holda, avvalgi sardor o'yinni yana davom ettiradi. O'yin shu tarzda davom etadi.

«TO'QQIZ OLMA»

Odatda bekinmashoq o'ynalganda marraga poyloqchilik qiluvchi bola sanash orqali aniqlanadi.

Sardor yoki o'yinboshi o'yin ishtirokchilarini bir safga tizib, quyidagicha sataydi:

Bir olma,
Ikki olma,
Uch olma,
To'rt olma,
Besh olma,
Olti olma,
Yetti olma,
Sakkiz olma,
To'qqiz olma,
O'n olma,
Sho'r olma

O'yinboshi kimni «Sho'r olma» deb sanasa, o'sha bola marrada poyloqchilik qiladi. Qolganlar bekinishadi.

O'yinning maqsadi. O'yin orqali bolalarni bekitilgan narsani aniq topishga va sanashga o'rgatish.

O'yin mazmuni. Bu o'yinda bir necha bolalar qatnashishi mumkin, ammo ular ikkitadan bo'lib o'ynaydilar. Bulardan bittasi berkitadi, ikkinchisi narsa o'rtog'ining qaysi qo'lida ekanini topadi, ular juftmi yoki toq ekanini sanab ko'radi. Bekitish uchun mayda cho'p yoki toshlar olinadi.

O'yin qoidasi. Qo'llarni orqaga qilib narsa berkitiladi. So'ngra: «Qaysi qo'limda, topa qol», — deydi. Ikkinchi bola to'g'ri topsa, narsani o'zi yashiradi. Har ikkala bola ham narsani yashira yotganda faqat o'rtog'ining ko'ziga qarab turadi. Topayotganda esa sezgirlik bilan o'rtog'ining xatti-harakatini kuzatadi.

O'yinning ahamiyati. O'yinni bolalar juda qiziqish bilan o'ynaydilar va berkitilgan narsani adashmasdan topishga harakat qiladilar. O'yinda ishlatiladigan cho'p, tosh guruh, xonasida bolalarga ko'rinadigan joyda turishi tavsiya etiladi. Chunki ularni bolalar o'zlari olib mustaqil o'ynayverishlari mumkin.

O'yinning ta'lim-tarbiyaviy ahamiyati shuki, u bolalarni sanoqqa o'rgatadi, ziyrak qiladi, ko'zga qarab sezgirlik bilan topa bilish qobiliyatni o'stiradi, sabot-matonatni tarbiyalaydi.

«HAMMA — PISH»

O'yinning maqsadi. O'yinda bolalar o'z bilim doiralarini ishga soladilar, boshlagan ishini oxiriga yetkazishga odatlanadilar. «Hamma— pish»ni yasashda qo'l harakatlariga so'z hamohang bo'ladi. Aytilgan so'z harakat bilan bir vaqtda bajarilishi kerak. Bolalar oldida turgan asosiy maqsad «Hamma—pish»ni chiroyli va tez yasashdir.

O'yin mazmuni. Bu o'yinni bolalar qadimdan sevib o'ynaydilar. O'ynash uchun o'zlariga tuproq yoki qum to'plab oladilar. Idishda suv tayyorlaydilar, so'ngra o'yinni boshlaydilar.

«Hamma—pish»ni har bir bola yakka-yakka yasaydi. Bolalar tuproqni sokin-asta yumoloqlab pishitadilar va undan turli shakllar yasaydilar. Loyni pishitish davomida «Hamma—pish, ata-la pish» deb o'zlari tasavvur etayotgan narsalarini yasaydilar. Yasamoqchi bo'lgan shaklni tugatguncha «Hamma—pish, atala pish, hammaniki pishmasa ham, meniki pish» deb takrorlayveradilar. Kim oldin tugatsa, o'rtoqlarini ogohlantirib: «Men tugatdim»,— deydi.

Hamma bolalar ishini tugatgandan so'ng bir-birlarining ishini tahlil qiladilar va baholaydilar. Bu jarayonda o'zaro munozara ketadi. Bu holat bolalarning faoliyatini yanada jonli, maroqli bo'lishiga imkon beradi.

O'yin qoidasi. O'yin bolalarni musobaqalashishga, boshlagan ishini oxiriga yetkazishga o'rgatadi, o'rtoqlaridan yaxshiroq qilib yasashga harakat qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Shuningdek, so'z bilan qo'l harakati mos tushishi kerak.

O'yinning ahamiyati. Bu o'yinni o'ynash orqali bolalar har tomonlama taraqqiy etadilar, so'z boyliklari ortadi, bilim doirasi

kengayadi. O'z oldilariga qo'ygan maqsadlariga erishish uchun ular har qanday qiyinchilikni yengishga harakat qiladilar.

Bu o'yin chaqqonlikni, bilimdonlikni talab qiladi. Kim tez harakat bilan chiroyli qilib yasasa, o'sha birinchilikni oladi. O'yinda bolalar bir-birlari bilan yaqin aloqada bo'ladilar «Hamma—pish»ni yasab tugatgunlaricha bir-birlari bilan maslahatlashib, fikrlashib boradilar va o'rtog'ining maslahatlariga amal qiladilar.

Shuningdek, «Hamma—pish» o'yinini o'ynash orqali bolalar tabiatdagi narsalar qum, tuproq, suv, cho'p, taxtacha, laxtak va boshqalar bilan yaqindan tanishadilar. Bunday o'yinlar, ayniqsa, bog'cha yoshidagi bolalarda fikrlash, harakat qilish, esda saqlab qolish kabi hislatlarni o'stiradi.

«BOYLANDI»

O'yinning maqsadi. «Boylandi» o'yini orqali bolalarni berilgan savollarga to'g'ri va bir ovozdan javob qaytarishga o'rgatishdir. O'yin bolalardan uyushqoqlikni, onaboshining aytganlarini bajarishni talab etadi.

O'yin mazmuni. «Boylandi» o'yinida bir guruh bolalar qatnashadilar. O'yin uchun onaboshi va ikki darvozabon tayinlanadi. Qolgan bolalar esa tizilishib turadilar.

Darvozabon savol beradi, bolalar javob qaytaradilar. Onaboshining qo'ylari bo'ladi bolalar bu qo'ylarni boqadilar.

Darvozabon bilan bolalar o'rtasidagi savol-javob mana bunday bo'ladi:

- Bolalar, qo'ylaringiz qayerda?
- Qo'ylarimiz cho'yluqda.
- Bolalar, tuzingiz qayerda?
- Tuzimiz tuzluqda.
- Qo'yingiz nima qildi?
- O't, kunjara, pichan yedi.
- Qo'yingiz nima ichadi?
- Suv ichadi.
- Qo'yingiz nima beradi?
- Go'sht, yog', jun beradi.
- Qaysi bolalar qo'y boqishda yaxshi ishlaydi?
- Qo'yimizni boqishda bolalardan Ra'noxon! yaxshi ishlaydi.

Darvozabonlar: «Mana shu yaxshi ishlagan bolangizga nima beraylik: karnaymi, surnaymi, nog'arami»,—deb so'raydilar.

Onaboshi bolalar bilan maslahatlashadi va mana shulardan birortasi nomi aytilgan asbob ovozini aks ettirib maydonchani aylanib yuradilar. Keyin ular darvozabonlar hosil qilib turgan darvozadan o'tadilar. Eng oxiridagi bolani darvozabon ushlab qo'lini bog'laydi.

O'z joylariga borib turgan bolalar esa barobariga quyidagi so'zlarni ayta boshlaydilar:

Boylandi, boylandi, Ra'noxon boylandi. Nima uchun boylandi? O'yin uchun boylandi.

Mana shu so'zlarni aytib bo'lganlaridan so'ng, qo'li bog'langan Ra'noxon o'yinga tushadi. O'yin mana shu tarzda davom etadi. O'yinda onaboshi va darvozabon bolalarning xohishini albatta hisobga oladilar.

O'yin qoidasi. «Boylandi» o'yini ham o'z qoidasiga ega bo'lib o'yin boshlashdan avval onaboshi, darvozabonlar aniqlanadi. Bolalar darvozabondan ma'lum uzoqlikda turadilar, berilgan savollarga hamma barobariga javob qaytarishi kerak. Bog'langan bola albatta o'yinga tushishi shart.

O'yinning ahamiyati. O'yin orqali bolalar uy hayvonlari, ularning inson uchun ahamiyati bilan tanishadilar. Bundan tashqari, ular o'zbek milliy musiqa asboblarning ovozini bir-biridan farqlashni o'rganadilar.

«O'rdakchalar onasini topadimi?»

Bu o'ynida ona o'rdak ko'lda suzib yuradi. Bolalari esa har tomonga tarqalib ketgan. Ona o'rdak bo'yniga 5 yozuvcha ilib qo'yilgan. O'rdakchalar bo'yniga shu songa bo'linadigan sonlarni ilib qo'yiladi. Ba'zilariga 6 ga bo'linmaydigan sonlarni ham olib qo'yiladi.

Bu o'yindan o'quvchilarga ko'paytirish jadvalini o'rgatishning oson usuli sifatida foydalaniladi.

O'quvchilar har bir o'rdakchaga ilingan sonni 6 ga bo'lib, tekshirib ko'radilar. Agar bo'lish qoldiqsiz bajarilsa, shu o'rdak onasini topadi. Agar bo'linmasa, bu o'rdak begona, adashib qolgan bo'ladi.

«Hayvonot bog'ida» o'yini.

Kim misollarni to'g'ri yechsa, har bir hayvonning qaysi qafasda yashashini biladi. Qafaslar tartiblangan. Har bir hayvonda bittadan misol bor. Shu misolni to'g'ri yechgan o'quvchi hayvonning qaysi qafasda yashashi kerakligini topadi va rag'batlantiriladi. Qafasi noma'lum hayvon ham bor. Shuni to'g'ri aniqlagan o'quvchi ham qarshi bo'ladi.

“Ziyrak bo'laman”

O'yin sport zali yoki maydonda o'tkazilishi mumkin.

Sanash yo'li bilan boshlovchi belgilanadi. Maydonga katta aylana chiziladi. Bu «uy» hisoblanadi. Hamma o'ynovchilar shu uy ichiga tarqalib cho'nqayib o'tiradilar. Boshlovchi o'rnidan turgan bolani tutishga harakat qiladi. Bolalar boshlovchi o'zlaridan uzoqlashganda tik turadilar, agar yaqin kelsa, cho'nqayib o'tiradilar. Boshlovchidan bo'lak hamma bolalar «xalolaxashtutu» deb qichqirib ham turadilar. Tik turgan paytida boshlovchining qo'li tekkan bola tutilgan hisoblanadi va boshlovchi bilan ro'l almashtiradi. O'yin bolalar xoxishiga qarab davom ettirilishi mumkin.

1. O'ynovchilar aylanadi chiqib ketmaydilar.

2. Cho'nqayib o'tirgan bola tutilmaydi.

3. Tutuvchi bolalarga qo'l tekkizadi, qattiq turtishga yo'l qo'yilmaydi.

O'yinning ahamiyati. Bu o'yin bolalarni ziyrak, kuzatuvchan qiladi, oyoq muskullarini mustahkamlaydi, chiniqtiradi.

“Ko'zgu o'yini”

Didaktik maqsad; Bolalarda kuzatuvchanlik, ixtiyoriy diqqatni rivojlantirish.

O'yin qoidasi; Tarbiyachining yoki biror bolaning harakatini takrorlash va barobar bajarish.

Oyin harakati; Bu o'yin orqali kattalar xatti -harakatini takrorlash va ularga taqlid qilish. Bolalarga “Sizlar hozir meni oynam bo'lasizlar. Men bajarayotgan harakatni sizlar ham bajarasiz” deb aytadi.

“Kim qayerda turibdi.”

Didaktik maqsad: Bolalarda murakkab idrokni rivojlantirish, tassavvurni o‘stirish.

O‘yin jihozi: Turli xil narsalar orasida, yonida turgan bolalar tasvirini tushirilgan suratlar.

O‘yin qoidasi: Holatlari tasvirlangan qizchani topish.

O‘yinni borishi: Ushbu o‘yin kichik guruhlar bilan o‘tkazilgani ma’qul. Tarbiyachi bolalarga suratni ko‘rsatib aniqlashi lozim bo‘lgan bolani fazoviy joylashuvini tasvirlaydi. Masalan Shahnozaning o‘ng tomonida shkaf, chap tomonida stol turibdi. Bolalar siz endi qaysi qizchani Shahnoza ekanligini aniqlang. Shundan so‘ng istagan bola chiqib ko‘rsatishi yoki o‘zi ham shunday topshiriq berishi mumkin

“Xatosini top”

Didaktik maqsad; Bolalarda kuzatuvchanlik, ixtiyoriy diqqatni rivojlantirish. Voqelikni to‘g‘ri aks ettirish.

O‘yin qoidasi; Suratdan, voqelikdan o‘zaro kamchilikni topish.

O‘yin harakati; Bolaga chizilgan rasmni ko‘rsatiladi, musavvir qayerda xato qilganligi so‘raladi. Masalan qish faslida bolalar o‘ynayapti, daraxtda yaproqlar, bolalar oyogida shippak. Rasm bolaga tushunarli bo‘lishi kerak. Navbat bilan rassom xatosini topib, vazifani murakkablashtiriladi. Musavvir xatosi ko‘paytiriladi.

"Bu qaysi shakl?" o‘yini.

O‘yinning maqsadi: Geometrik shakllar bilan tanishtirish. Ularga ta’rif berish malakasini oshirish. Og‘zaki nutqini rivojlantirish.

O‘yin jihozi: Konvertlarga solingan geometrik shakllar.

O‘yinning borishi: Doskaga bir tarbiyachi chiqadi. Konvertdagi shaklni qaysi ekanini ko‘rib olib, tarbiyachilarga murojaat qiladi. "Qo‘limdagi geometrik shaklning uch tomoni uch burchagi bor, uning tomonlari har xil uzunlikda bo‘lishi ham mumkin. Bu qaysi shakl?"

Shaklga to‘g‘ri ta’rif bergan va shaklning nomini to‘g‘ri topgan tarbiyachi rag‘batlantiriladi.

“Kosmos bahodiri kim?” o‘yini.

O‘yinning maqsadi: 1) Tarbiyachilar kasb tanlashga qiziqtirish.

2) Tarbiyachilarni tez fikrlashga o‘rgatish

O‘yin mazmuni:

Sinf taxtasi yoniga har bir guruhdan bittadan uchta tarbiyachi chiqariladi. Ular bittadan kartochka olishadi. Kartochkalarining to‘rt amal ichida misol yozilgan bo‘ladi. Qaysi tarbiyachi o‘z qo‘lidagi misollarni tez va to‘g‘ri bajarsa, shu tarbiyachi fazogir, ikkinchi bo‘lib bajargan tarbiyachi uchuvchi va oxirida bajargan tarbiyachi esa haydovchi sanaladi.

“Mohir hisobchi” o‘yini.

O‘yinning maqsadi: Tarbiyachilarda tez hisoblash malakalarini hosil qilish.

O‘yin mazmuni:

Sinf taxtasiga uchta ustundan iborat to‘rt amal qatnashgan misollar yoziladi. Men har bir guruhdan bittadan tarbiyachini chiqaraman. Har bir tarbiyachi tegishli ustundagi misolni yechadi. Qaysi tarbiyachi oldin yechib bo‘lsa, uning ishi tekshiriladi. Agar to‘g‘ri yechgan bo‘lsa, **mohir hisobchi** hisoblanadi.

“Olma terish” o‘yini.

Jihozlar: Magnit taxta, yozuv taxtasi, olma daraxtining rasmi, qalin qog‘ozdan yasalgan olma mevasining shakllari va savatchalar, olma mevalarining soni guruhdagi bolalar soniga savatchalar esa qatorlar yoki guruhlar soniga teng bo‘ladi.

Magnit taxtasiga qistirish uchun olma daraxt rasmi chizilgan plakat va olma mevalarining orqa tomoniga magnit plastinkasi yelimlanadi. Shuningdek olma mevalarining orqa tomoniga oddiy qalam bilan misollarni o‘chirib, keyingi darslarda yangisini yozish mumkin. O‘yinda 3 guruh bo‘ladi. Har bir guruhga bitta savatcha berishadi. Har bir guruhdan 1 tadan tarbiyachi chiqib misollarni yechadi. Kim ko‘p misol yechsa shu guruh g‘olib bo‘ladi.

Sichqoncha o'yni

O'yingning maqsadi: o'ng va chap tomonlarni to'g'ri aniqlash uchun bolalarni o'rgatish.

Kerakli uskunalar: 15x15 sm o'lchamdagi qog'oz qatlamlari, kvadrat shaklida (har bir parcha bo'yicha to'qqiz kvadrat, markaziy hujayraning bo'yog'i bo'yash kerak), qalin qog'ozdan kesilgan sichqoncha shakllari. Bunday bo'sh o'rinlar soni o'yin ishtirokchilarining soniga mos kelishi kerak.

O'yingning tartibi (o'yin bir guruhda o'ynaydi, lekin to'rt yoki besh boladan kam bo'lmasa, aks holda kattalar har bir o'yinchiga e'tibor bera olmaydi va har qanday xatoni tuzatmaydi). Tarbiyachi ishtirokchilarni asta-sekin qog'ozga o'ynaydi va har kimni sichqonchani markaziy (tarbiyachi) xonaga joylashtirishni so'raydi. Keyin u quyidagicha tushuntiradi: "Bu sichqonchalar poyga qilishni yaxshi ko'radilar. Qaerga chopish kerakligini aytaylik. " So'ngra rahbari "O'ngga!" Degan buyruqni beradi va o'yin ishtirokchilari sichqonni markaziy o'ng tomonning keyingi qismiga ko'chiradilar. Agar rahbar "Up!" Desa, demak, bu sichqonchani bir xonaga ko'chirish kerak degan ma'noni anglatadi. Agar rahbar shunday deydi: "Tepaga!", Keyin, shuning uchun, sichqonchani o'zi hozir bo'lgan joyning pastki qismidagi hujayrada "ishlaydi". Agar prezentatsiya "Chap" deb javob bersa, Keyin sichqon chap tarafdagi "keyingi" hujayradan "o'tib ketadi". Shunday qilib, tasodifiy tartibda to'rtta buyruq ("O'ng", "Chap", "Yuqoriga" va "Past") takrorlanganda, o'yinchilar o'yinchini hujayradan hujayradan ko'chirishga majbur qiladi. Nihoyat, mezbon «Tugatish!» Deyishadi va o'yin tugaydi. G'olib, hujayraning hujayralaridan hujayrachasiga ko'chib o'tayotgan o'yinchining ishtirokchisi, hech qachon noto'g'ri bo'lmagan.

Kim ham xuddi shunday yuradi" o'yni

O'yingning maqsadi: bolalarni tashqi belgilar bilan tanish bo'lgan narsalarni tanib olishni o'rgatish (bu holatda hayvonlar turli yo'llar bilan harakat qilishadi). Bundan tashqari, o'yin xayolotni, harakatlarni muvofiqlashtirishni va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi (bolalarni tavsiya etilgan belgilar asosida mantiqiy xulosalar chiqarishga o'rgatadi).

Kerakli uskunalar: Hayvonlar haykali tasvirlari (bir xil o'lchamda). Bu yovvoyi va uy hayvonlari bo'lishi mumkin. Eng muhimi, bu hayvonlarning har biri o'ziga xos xususiyatlar to'plamiga ega.

O'yinning tartibi (o'yin bir guruhda o'tkazilishi mumkin). Rahbar (repetitor), o'z navbatida, ularga tasvirlangan hayvonlarning suratlarini bolalarga ko'rsatadi, ularni chaqirishga va nomlashga taklif qiladi farqlovchi xususiyatlar. Agar o'yin yosh bolalar orasida o'tkazilsa, u holda bu yoki boshqa hayvon qanday qilib "gapiradi" deb so'rash kifoya. Agar 4.5-5 yoshdagi bolalar o'ynab kelayotgan bo'lsa, unda biz bu yovvoyi hayvonning qayerda yashaydigan joyini eslashga chorlashimiz mumkin.

Taqdimotchi, har bir hayvonning yurishini takrorlashi kerak. Misol uchun, taqinchoqni shunchalik abartma bo'lsa, qo'rqinchli emas: asosiysi bolalarga, masalan, quyonning kichkina va yengil ekanligi, shuning uchun u yaxshi sakrashi mumkin va ayiq katta va og'ir bo'lib, shuning uchun qattiq urishadi. So'ngra lideri bolalarni turli hayvonlarning "yurishini" taqlid qilishga chaqiradi.

Bolalarning hayvonlar haqida bilimlarini kuchaytirish uchun, taqdimotchi stol ustidagi rasmlarni tasvir bilan pastga suradi, so'ngra o'yin ishtirokchilari stolga «suratga olish» ga qaytishadi va bu vazifani olib, hayvonni tasvirlab, «yurish» ni taqlid qilishadi, lekin uni nomlashsiz. Qolgan bolalar rasmda qanday hayvon tasvirlanganini bilishlari kerak.

Yo'l chiroqlari

O'yinning maqsadi: bolalarni yo'l qoidalariga rioya qilishni, to'g'ri yo'l tutishni, yo'lni kesib o'tishni o'rgatish.

Kerakli uskunalar: kartondan kesilgan uchta kupa (qizil, sariq va yashil ranglar). Qulaylik uchun siz dastani yoki kartondan tutqichlarni doiralarga qo'shishingiz mumkin.

O'yinning tartibi. Moderatorlar (ular oqsoqollardan biri bo'lishi kerak - tarbiyachi yoki tarbiyachi) yo'l chiroqlari bilan bog'liq yo'l qoidalarini bolalarga eslatib turadi. Svetoforlarning ma'nolarini bolalar bilan takrorlashdan keyin, shuningdek ularni almashtirish tartibini esga olgandan so'ng, rahbar o'yinni boshlaydi.

Bolalar orasida rangli doiralar berilgan "transport nuri" tanlandi. So'ngra, chalkash bilan "Zebra" chizilgan joyga - o'tish. O'yin ishtirokchilari "zebra" ning bir tomonida, ikkinchisining "narigi nurlari" esa uning qarama-qarshi tomonida turibdi. O'yin boshlanadi. Uning mohiyati shundaki, "transport nuri" aylanalarni aylanaga aylantiradi va o'yinning boshqa ishtirokchilari "zebra" da yo'l oladi. Eng yaxshi qoidalarni ijro etuvchi futbolchini yutadi.

Eslatma Kattaroq bolalar uchun vazifa murakkab bo'lishi mumkin. Misol uchun, ayrim futbolchilar piyoda, ikkinchisi esa - aytoulovlarini namoyish qilishi mumkin. Bunday holda, "transport nuri" ikki doiradan iborat bo'lib, ular har ikkalasini ham to'g'ri belgilashi mumkin. Avvaliga yuqori lavozimli yo'lovchi yoritgich vazifasini bajarishi mumkin, keyin siz bu rolni bolalardan biriga belgilashingiz mumkin. Ikkinchidan, kattalar o'yinni kuzatib borishlari kerak.

"Kasbingizning nomi"

O'yinning maqsadlari: bolalarni turli kasblarga, ularning xususiyatlariga va kerakli narsalarga tanishtirish. O'yin g'oyat kashfiyot va qobiliyatni, shuningdek, bolalarning jamiyatga moslashish qobiliyatini rivojlantiradi.

O'yinning tartibi. Uning mohiyati, uning belgilariga ko'ra, kasb nomini topishdir. Taqdimotchi (ular ikkala oqsoqol ham, bolalar ham bo'lishi mumkin) kasbni egallaydi. O'yinni boshqa ishtirokchilarga nomlamasdan, u faqatgina o'z maqomlarini sanab o'tadi. Bu belgilar, masalan, ish uchun zarur vositalar, mehnat natijalari va boshqalar bo'lishi mumkin.

Kasb-hunarni boshqarishni boshlaydigan fikrni birinchi bo'lib tanlaydi, keyin u rahbarlik qiladi.

"Ko'proq, kamroq yoki teng"

O'yinning maqsadi: Bolalarni "ko'proq", "kamroq" va "teng" kabi boshlang'ich matematik tushunchalar bilan tanishtirish. O'yin mantiqiy fikrlash, matematik qobiliyatlarni rivojlantiradi.

Kerakli uskunalar: ikkita bir xil tovoqlar yoki kichik jadvallar, turli xil narsalar (kublar, kitoblar, qalamlar, sabzavotlar), matematik belgilari tasvirlangan karton kartalar teng bo'lmagan.

O'yinning davomi. Moderatorlar (tarbiyachi, ota-onalar) "teng" bo'lmagan", "ko'proq", "kamroq" tushunchalarni bolalar uchun tushuntiradi. Shundan so'ng o'yin boshlanadi. Tanishtiruvchi kassalarni yoki kitoblarni lagan ustiga yotqizib, bolalardagi ob'yektlarning soni teng yoki teng bo'lmaganligini aniqlashlarini so'raydi. Keyin tovoqlar orasida kerakli kartani (yoki notekis) qo'yish kerak.

Bolalar ikkita tovoqlardagi elementlarning sonini to'g'ri belgilaganda, mashg'ulotchi ularni ko'proq narsalarni qayerda ko'rsatishini so'raydi.

Eslatma. Maktabgacha yoshidagi bolalar ko'pincha "ko'proq" va "kamroq" belgilarni aralastiradilar, chunki ular deyarli xuddi shunday yoziladi. Bolalarni ushbu xatolardan saqlanishiga yordam berish uchun, amaliyotda bir necha marta sinab ko'rilgan va sinab ko'rilgan metodik jihatdan tasdiqlangan texnikadan foydalaning:

3.3. Jismoniy tarbiyaga oid "Harakatli o'yinlar"

Boyqushcha o'yini.

Maydonchadan boyqushcha yashaydigan «uya» ajratiladi. Qolgan o'yinchilar esa kapalak, chigirtka va qushchalar bo'ladilar. Ular zal bo'ylab qo'llarini uchayotgandek harakat qiladilar, erkin yugurib yuradilar. Tarbiyachi «to'p» deganida hammalari darxol to'xtab, kapalakning qanot qoqishi, chigirtkaning qo'llariga tayanib turishi va hokazo holatlarni ifodalagan holda qimirlamasdan turadilar. Xuddi shu komandadan so'ng boyqushcha uyasidan chiqib, kim uxlamayotganini tekshirib chiqadi. Kimda-kim qimirlab qolsa, «boyqushcha» uni qo'lidan ushab o'z «uya»siga olib ketadi. 15 sekunddan so'ng tarbiyachi «kun» deydi. Shunda «boyqushcha» uchib ketadi, hamma o'yinchilar bemalol yugurib yuraveradilar. «Boyqushcha» kimni o'z «uya»siga olgan bo'lsa, o'sha o'yinchiga jarima ochko beriladi.

Yakuniy qism. Bir kishidan kolonna bo'lib safga turiladi. Maydon bo'ylab erkin yuriladi. Qo'llarni yon tomondan yuqoriga ko'tarib chuqur nafas olinadi, pastga tushirilganda nafas, chiqariladi. Uyg'a vazifa: bir qatordan kolonna bo'lib saf turish-ni takrorlash, chalqancha yotib oyoqlarni yuqoriga ko'tarish.

“Mergan o‘yini”.

Tarbiyachilar ikki komandaga bo‘linib, yuzlari bir-biriga qaragan holda safga turadilar. O‘rtaga har bir komandan 6—8 m narida bola o‘yilgan bo‘ladi.

Signal berilishi bilan har qaysi qatordagi bolalar galma-galdan to‘pni bulavaga otib uni urib yiqitishga harakat qiladilar. Qaysi komanda bulavani ko‘proq urib tushirgan bo‘lsa, o‘sha komanda g‘olib hisoblanadi.

Yakuniy qism. Bir qatordan sherenga bo‘lib saf tortiladi. Navbatchi asbob-anjomlarni yig‘ishtiradi, sekin yurishga o‘tiladi. Mashg‘ulot tamom bo‘lgach, sport maydonchasidan saflangan xolda chiqib ketadi.

“Kun va tun” o‘yini

Ikki komanda maydonchaning o‘rtasida 1,5—2 m masofada bir-biriga orqasini o‘girib saf tortib turadi. Har bir komandaning 10—15 m naridagi chiziqning orqasida uychalari bo‘ladi. Birinchi komanda «Kun», ikkinchi komanda «Tun». Agar tarbiyachi tomonidan «Kun» so‘zi aytilsa, unda nomi aytilgan komanda uyasi tomon yugura boshlaydi, ikkinchisi esa uni orqasidan quvlaydi. Agar «Tun» deyilsa, «tunlar» o‘z uyasi tomon qocha boshlaydi, «kunlar» esa orqasidan quvlaydi. Qaysi komanda ko‘proq o‘yinchilarni ushlagan bo‘lsa, o‘sha komanda yutgan hisoblanadi. Shuning uchun ikkala komanda teng chaqirilishi kerak.

“Bo‘sh o‘ringa” o‘yini

Boshqaruvchi o‘yinchidan boshqa hamma o‘yinchilar bir-biridan bir qadam oraliqda aylana hosil qilib turadilar.

Boshqaruvchi aylana atrofida yura turib o‘yinchilardan birini asta turtadi va u yoxud bu tomonga qarab yuguradi. Qo‘l tekkan o‘yinchi esa qarama-qarshi tomonga yugurib- tezroq o‘z o‘rnini, ya‘ni bo‘sh turgan joyni egallab olishga harakat qiladi. Aylana atrofidan yugurib kelib, bo‘sh joyni birinchi egallab olgan o‘yinchi o‘sha yerda turib qoladi. Yetib kela olmagan o‘yinchi boshqaruvchi bo‘lib qoladi. O‘yin yana davom ettiriladi. Yugurish musobaqasini oyoqda sakrash bilan ham almashtirish mumkin.

“Uysiz quyon” o‘yini

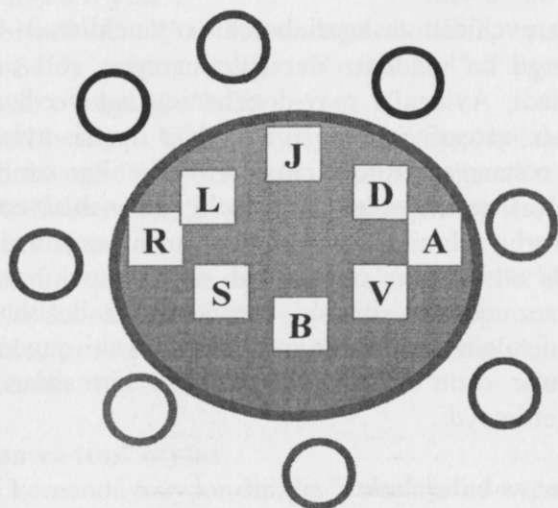
Ikki boshqaruvchidan tashqari barcha o‘yinchilar 3—5 kishi bo‘lib gruppalariga bo‘linadilar. Har qaysi gruppaga qo‘l ushlab aylana hosil qiladi. Aylanalar may-donchani har yer-har yerida bir-biridan 3—6 qadam narida turadi. Har qaysi aylana uya hisoblanadi va o‘rtasiga birinchi raqamli o‘yinchilar turib quyon nomini oladi. Boshqaruvchidan biri ovchi, ikkinchisi esa uysiz quyon bo‘ladi. Tarbiyachining ishorasi bilan uysiz quyon ovchidan qochib ketadi va o‘zi istagan uyaga kirib olishi mumkin, ammo u yerdan quyon tez qochib chiqishi lozim, ovchi bo‘lsa uyadan chiqqan quyonni ta‘qib qilishda davom etadi. Ovchi quyonni tutib olsa, u holda ular o‘rin almashadilar. Uyaga kirmasdan qochib yurishga ruxsat etilmaydi.

“Baliqchilar va baliqchalar” o‘yini.

Maydonchani uchdan ikki qismini dengiz deb faraz qilinadi. O‘yinchilardan ikkitasi baliqchi, qolganlari «baliqchalar» bo‘ladi. «Baliqchalar» dengizda suzib yuradilar (suzganday bo‘lib yuradilar). Baliqchilar esa qirg‘oqqa kelib, qo‘l ushlab turadilar. Hamma «Baliqchilar baliq oviga chiqadilar!» deb xitob qiladilar. Keyin dengizga kirib «baliqchalar»ni o‘rab olib bitta-bitta tuta boshlaydilar. Tutilgan «baliqcha» baliqchilar bilan qo‘l ushlab qolgan «baliqchalar»ni tuta boshlaydi. Har bir tutilgan «baliqcha» «baliqchalar»ga qo‘shilaveradi, ya‘ni to‘r kengayib boradi. Keyin baliqchalarning ikki chetdagisi bir-biriga yaqinlashib, qo‘l ushlab olishadi, binobarin, to‘r bekiyadi. O‘rtada qolgan «baliqcha»lar to‘rni yana kengaytirishadi. Barcha «baliqchalar» qo‘lga tushgach, eng keyin qo‘lga tushgan ikki «baliqcha» baliqchi rolini o‘ynaydi. O‘yin shu tariqa davom ettiriladi. Qo‘lga tushgan «baliqchalar» qo‘llarni ajratib to‘rdan chiqib ketishlari mumkin emas.

“Landi-landi”

Maydonchada doira chiziqlari atrofiga obrichlar doira asosida terilgan. Doira chiziqlariga lotin alifbosidagi harflarni bosma ko‘rinishda terib qo‘yilgan. Bolalar doira atrofiga orqamachasi turib oladilar.



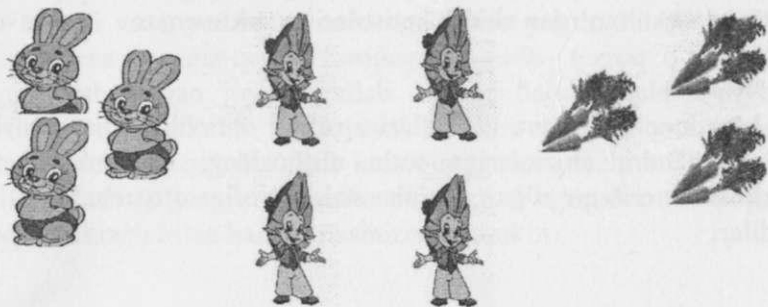
Landi-landi o'yin boshlandi deyiladi. Musiqa ostida o'yin boshlanadi. Bolalar obrich bo'ylab musiqaga mos harakat qilib yuradilar va musiqa to'xtasa har-bir harf oldiga kelib turadilar. (O'yin sharti orqasiga qaramaydilar) Bolalar musiqa to'xtaganda kelib to'xtagan harflaridan boshlangan she'rlar aytadilar.

She'r ayta olmagan bola o'yinda mag'lub bo'ladi.

“Quyunchalar ob-qochdi”

Maqsad: Guruhdagi bolalarni inoqlikka va hushyorlikka o'rgatish.

O'yinni borishi: Bu o'yinda bolalar ikki guruhga bo'linadilar. Bitta guruh bolalari “quyonchalar” ikkinchi guruh bolalari “sabzi qo'riqchilari” boladilar.



Tarbiyachi: quyunchalar xujumga deganida: Quyunchalar epchillik bilan sabzilarni olib qochishga harakat qiladilar.

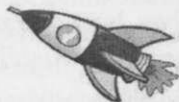
O'yin yakunida quyunchalar bilan qo'riqchilar sabzilarni solishtirib sanaladi. G'olib guruh aniqlanadi.

“Uchdi-uchdi”

Maqsad: Bolalarni qo'l muskullarini rivojlantirish, hushyorlikka va chaqqonlikka o'rgatish.

O'yinning borishi: O'yin keng joyda o'tkaziladi. Bu o'yinda kamida 20 ta bola ishtirok etadi.

Tarbiyachi bolalarga shunday deydi: - Bolalar sizlarga uchadigan narsalarni nomini aytsam qo'llaringizni ko'tarasizlar, uchmaydigan narsalarni nomini aytsam qo'llaringizni ko'tarmaysizlar. Adashgan bola o'yindan chiqib she'r aytib beradi.



“Xushyor bo'laman”

Maqsad: Bolalar sabr qilishga hushyorlikka va bir biriga halaqit bermay turishga o'rganadilar.

O'yinning borishi: Bu o'yinda bir bola ajratiladi qolgan bolalar doira bo'lib o'tiradilar. O'rtaga mevalar qo'yiladi. Mevalarni bolalar qo'llarini boshiga qo'yib qo'riqlaydilar. Ajratilgan bola maymun bo'lib mevalarga tarbiyachi signalidan so'ng chang solidi. Bolalar boshlarini ko'tarib maymunni ushlashga harakat qiladilar.

Maymunni ushlagan bola maymun vazifasini bajaradi, o'yin shu tariqa davom etadi.



“Olma terish” o'yini.

Jihozlar: Magnit taxta, yozuv taxtasi, olma daraxtining rasmi, qalin qog'ozdan yasalgan olma mevasining shakllari va savatchalar, olma mevalarining soni sinfdagi tarbiyachilar soniga savatchalar esa qatorlar yoki guruhlar soniga teng bo'ladi.

Magnit taxtasiga qistirish uchun olma daraxt rasmi chizilgan plakat va olma mevalarining orqa tomoniga magnit plastinkasi yelimlanadi. Shuningdek olma mevalarining orqa tomoniga oddiy qalam bilan misollarni o'chirib, keyingi darslarda yangisini yozish mumkin. O'yinda 3 guruh bo'ladi. Har bir guruhga bitta savatcha berishadi. Har bir guruhdan 1 tadan tarbiyachi chiqib misollarni yechadi. Kim ko'p misol yechsa shu guruh g'olib bo'ladi.

Sichqoncha o'yini

O'yinning maqsadi: o'ng va chap tomonlarni to'g'ri aniqlash uchun bolalarni o'rgatish.

Kerakli uskunalar: 15x15 sm o'lchamdagi qog'oz qatlamlari, kvadrat shaklida (har bir parcha bo'yicha to'qqiz kvadrat, markaziy hujayraning bo'yog'i bo'yash kerak), qalin qog'ozdan kesilgan sichqoncha shakllari. Bunday bo'sh o'rinlar soni o'yin ishtirokchilarining soniga mos kelishi kerak.

O'yinning tartibi (o'yin bir guruhda o'ynaydi, lekin to'rt yoki besh boladan kam bo'lmasa, aks holda kattalar har bir o'yinchiga e'tibor bera olmaydi va har qanday xatoni tuzatmaydi). Tarbiyachi ishtirokchilarni asta-sekin qog'ozga o'ynaydi va har kimni sichqonchani markaziy (tarbiyachi) xonaga joylashtirishni so'raydi. Keyin u quyidagicha tushuntiradi: "Bu sichqonchalar poyga qilishni yaxshi ko'radilar. Qayerga chopish kerakligini aytaylik." So'ngra rahbar "O'ngga!" degan buyruqni beradi va o'yin ishtirokchilari sichqonni markaziy o'ng tomonning keyingi qismiga ko'chiradilar. Agar rahbar "Up!" Desa, demak, bu sichqonchani bir xonaga ko'chirish kerak degan ma'noni anglatadi. Agar rahbar shunday deydi: "Tepaga!", Keyin, shuning uchun, sichqonchani o'zi hozir bo'lgan joyning pastki qismidagi xujayrada "ishlaydi". Agar prezentatsiya "Chap" deb javob bersa, Keyin sichqon chap tarafdagi "keyingi" hujayradan "o'tib ketadi". Shunday qilib, tasodifiy tartibda to'rtta buyruq ("O'ng", "Chap", "Yuqoriga" va "Past") takrorlanganda, o'yinchilar o'yinchini hujayradan hujayradan ko'chirishga majbur qiladi. Nihoyat, mezbon «Tugatish!» Deyishadi va o'yin tugaydi. G'olib, hujayraning hujayralaridan hujayrachasiga ko'chib o'tayotgan o'yinchining ishtirokchisi, hech qachon noto'g'ri bo'lmagan.

Kim ham xuddi shunday yuradi

O'yinning maqsadi: bolalarni tashqi belgilar bilan tanish bo'lgan narsalarni tanib olishni o'rgatish (bu holatda hayvonlar turli yo'llar bilan harakat qilishadi). Bundan tashqari, o'yin xayolotni, harakatlarni muvofiqlashtirishni va mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi (bolalarni tavsiya etilgan belgilar asosida mantiqiy xulosalar chiqarishga o'rgatadi).

Kerakli uskunalar: Hayvonlar haykali tasvirlari (bir xil o'lchamda). Bu yovvoyi va uy hayvonlari bo'lishi mumkin. Eng muhimi, bu hayvonlarning har biri o'ziga xos xususiyatlar to'plamiga ega.

O'yinning tartibi (o'yin bir guruhda o'tkazilishi mumkin). Rahbar (repetitor), o'z navbatida, ularga tasvirlangan hayvonlarning suratlarini bolalarga ko'rsatadi, ularni chaqirishga va nomlashga taklif qiladi farqlovchi xususiyatlar har bir hayvon. Agar o'yin yosh bolalar orasida o'tkazilsa, u holda bu yoki boshqa hayvon qanday

qilib "gapiradi" deb so'rash kifoya. Agar 4,5-5 yoshdagi bolalar o'ynab kelayotgan bo'lsa, unda biz bu yovvoyi hayvonning qayerda yashaydigan joyini eslashga chorlashimiz mumkin.

Taqdimotchi, har bir hayvonning yurishini takrorlashi kerak. Misol uchun, taqinchoqni shunchalik abartma bo'lsa, qo'rqinchli emas: asosiysi bolalarga, masalan, quyonning kichkina va yengil ekanligi, shuning uchun u yaxshi sakrashi mumkin va ayiq katta va og'ir bo'lib, shuning uchun qattiq urishadi. So'ngra lideri bolalarni turli hayvonlarning "yurishini" taqlid qilishga chaqiradi.

Bolalarning hayvonlar haqida bilimlarini kuchaytirish uchun, taqdimotchi stol ustidagi rasmlarni tasvir bilan pastga suradi, so'ngra o'yin ishtirokchilari stolga «suratga olish» ga qaytishadi va bu vazifani olib, hayvonni tasvirlab, «yurish» ni taqlid qilishadi, lekin uni nomlashsiz. Qolgan bolalar rasmda qanday hayvon tasvirlanganini bilishlari kerak.

Yo'l chiroqlari

O'yinning maqsadi: bolalarni yo'l qoidalariga rioya qilishni, to'g'ri yo'l tutishni, yo'lni kesib o'tishni o'rgatish.

Kerakli uskunalar: kartondan kesilgan uchta kupa (qizil, sariq va yashil ranglar). Qulaylik uchun siz dastani yoki kartondan tutqichlarni doiralarga qo'shishingiz mumkin.

O'yinning tartibi. Moderatorlar (ular oqsoqollardan biri bo'lishi kerak - tarbiyachi yoki tarbiyachi) yo'l chiroqlari bilan bog'liq yo'l qoidalarini bolalarga eslatib turadi. Svetoforlarning ma'nolarini bolalar bilan takrorlashdan keyin, shuningdek ularni almashtirish tartibini esga olgandan so'ng, rahbar o'yinni boshlaydi.

Bolalar orasida rangli doiralar berilgan "transport nuri" tanlandi. So'ngra, chalkash bilan "Zebra" chizilgan joyga - o'tish. O'yin ishtirokchilari "zebra" ning bir tomonida, ikkinchisining "narigi nurlari" esa uning qarama-qarshi tomonida turibdi. O'yin boshlanadi. Uning mohiyati shundaki, "transport nuri" aylanalarni aylanaga aylantiradi va o'yinning boshqa ishtirokchilari "zebra" da yo'l oladi. Eng yaxshi qoidalarni ijro etuvchi futbolchini yutadi.

Eslatma Kattaroq bolalar uchun vazifa murakkab bo'lishi mumkin. Misol uchun, ayrim futbolchilar piyoda, ikkinchisi esa - avtoulavlarni namoyish qilishi mumkin. Bunday holda, "transport nuri" ikki doiradan iborat bo'lib, ular har ikkalasini ham to'g'ri

belgilashi mumkin. Avvaliga yuqori lavozimli yo'lovchi yoritgich vazifasini bajarishi mumkin, keyin siz bu rolni bolalardan biriga belgilashingiz mumkin. Ikkinchidan, kattalar o'yinni kuzatib borishlari kerak.

Kashbingizning nomi

O'yinning maqsadlari: **bolalarni turli kasblarga, ularning xususiyatlariga va kerakli narsalarga tanishtirish. O'yin g'oyat kashfiyot va qobiliyatni, shuningdek, bolalarning jamiyatga moslashish qobiliyatini rivojlantiradi.**

O'yinning tartibi. Uning mohiyati, uning belgilariga ko'ra, kasb nomini topishdir. Taqdimotchi (ular ikkala oqsoqol ham, bolalar ham bo'lishi mumkin) kasbni egallaydi. O'yinni boshqa ishtirokchilarga nomlamasdan, u faqatgina o'z maqomlarini sanab o'tadi. Bu belgilar, masalan, ish uchun zarur vositalar, mehnat natijalari va boshqalar bo'lishi mumkin.

Kasb-hunarni boshqarishni boshlaydigan fikrni birinchi bo'lib tanlaydi, keyin u rahbarlik qiladi.

Ko'proq, kamroq yoki teng

O'yinning maqsadi: Bolalarni "ko'proq", "kamroq" va "teng" kabi boshlang'ich matematik tushunchalar bilan tanishtirish. O'yin mantiqiy fikrlash, matematik qobiliyatlarni rivojlantiradi.

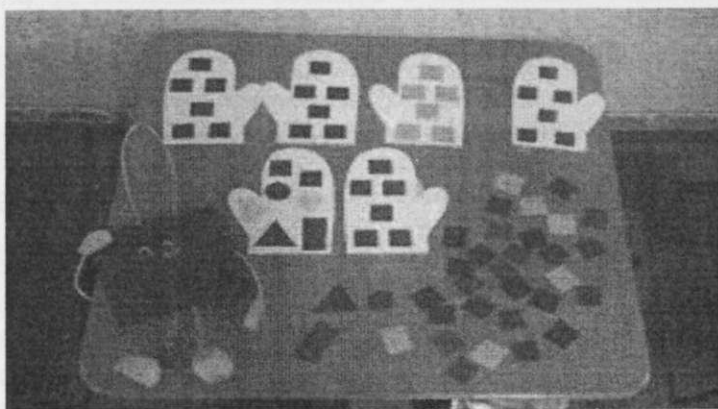
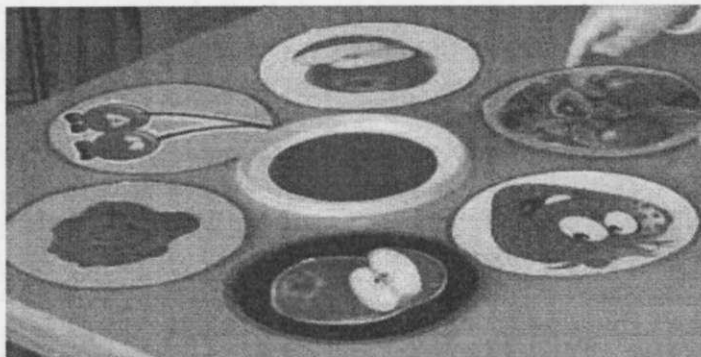
Kerakli uskunalar: ikkita bir xil tovoqlar yoki kichik jadvallar, turli xil narsalar (kublar, kitoblar, qalamlar, sabzavotlar), matematik belgilari tasvirlangan karton kartalar teng bo'lmagan.

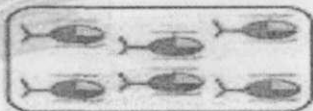
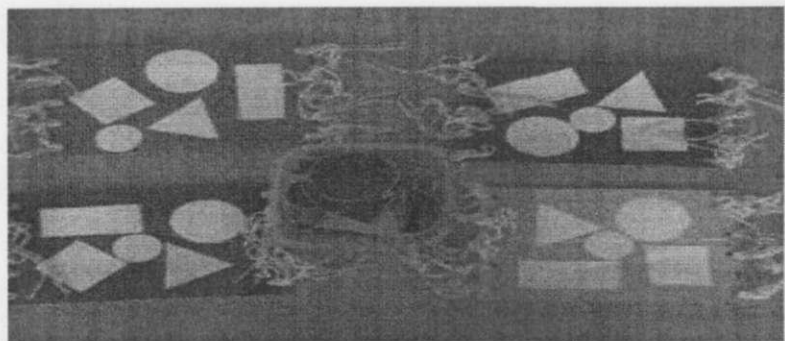
O'yinning davomi. Moderatorlar (tarbiyachi, tarbiyachi, ot-onalar) "teng" "teng bo'lmagan", "ko'proq" "kamroq" tushunchalarni bolalar uchun tushuntiradi. Shundan so'ng o'yin boshlanadi. Tanishtiruvchi kassalarni yoki kitoblarni lagan ustiga yotqizib, bolalardagi ob'yektlarning soni teng yoki teng bo'lmaganligini aniqlashlarini so'raydi. Keyin tovoqlar orasida kerakli kartani (yoki notekis) qo'yish kerak.

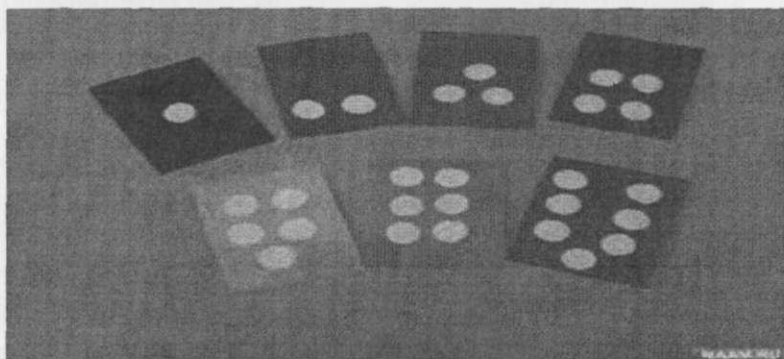
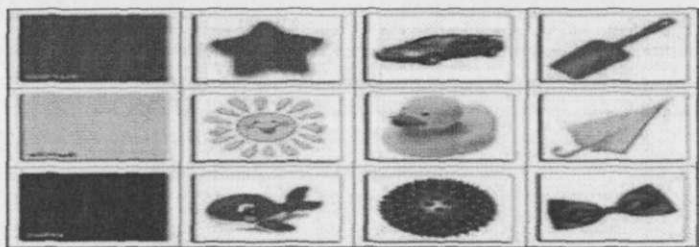
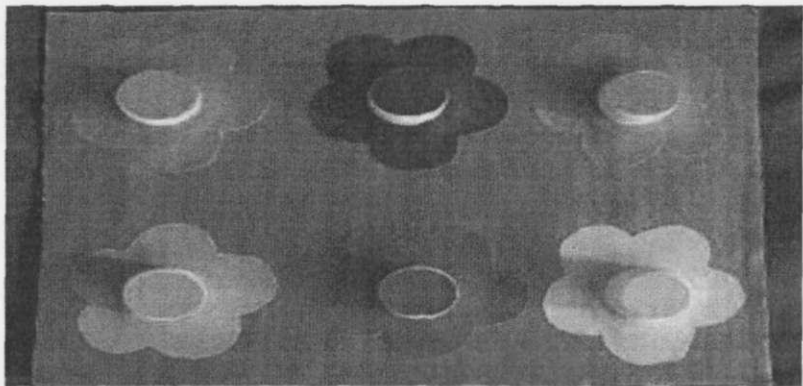
Bolalar ikkita tovoqlardagi elementlarning sonini to'g'ri belgilaganda, mashg'ulotchi ularni ko'proq narsalarni qayerda ko'rsatishini so'raydi va so'ngra bir yoki bir nechta. **Eslatma.** Maktab yoshidagi bolalar ko'pincha "ko'proq" va "kamroq" belgilarni aralashtiradilar, chunki ular deyarli xuddi shunday yoziladi. Bolalarni ushbu xatolardan saqlanishiga yordam berish

uchun, amaliyotda bir necha marta sinab ko‘rilgan va sinab ko‘rilgan metodik jihatdan tasdiqlangan texnikadan foydalaning:

3.4. O‘yinlar rasmlarda....







XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish lozimki, bolalar o'yin orqali dunyoni anglaydi. Ta'lim-tarbiyaviy ishlarni samarali tashkil etilishida zamonaviy interfaol usullardan, bola uchun eng qiziq va maqbul shakl hisoblangan o'yindan foydalanish samarali natija beradi.

O'yin inson o'zligining namoyon bo'lishi, uning takomillashuv usulidir. O'yin kattalar hayotida muayyan o'rin tutar ekan, u bolalar uchun alohida ahamiyatga egadir. Uni «bolalikning hamrohi» deb atash qabul qilingan. U maktabgacha yoshdagi bolalar hayotining asosiy mazmunini tashkil etadi. Mehnat va ta'lim bilan uzviy aloqada bo'lgan holda yetakchi faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Bola shug'ullanadigan ko'pchilik jiddiy ishlar o'yin shaklida bo'ladi. O'yinda shaxsdagi barcha mavjud jihatlar ishga tushadi: bola harakat qiladi, gapiradi, idrok etadi, o'ylaydi. O'yin tarbiyaning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilariga o'yin orqali tarbiya berish tarbiyachi ishini yanada unumdorligini oshiradi, bolalar xotirasini mustahkamlaydi, bolalar murakkab, o'zlashtirilishi qiyin bo'lgan narsalarni o'yin orqali tezroq anglaydilar. Tarbiya turlarining barchasini shakllantirish har biri o'sib kelayotgan yosh avlodga juda muhim hisoblanadi. Bolalarga aqliy tarbiya berishda ayniqsa o'yinning ahamiyati katta. Bolalar aqliy o'yinlarni o'ynashlari natijasida ularda miya faoliyatini jadallik bilan rivojlanishi, xotira mustahkamlanishi kuzatiladi. Jismoniy tarbiyani rivojlantiruvchi harakatli o'yinlar esa bolalarni jismonan baquvvat, ruhan sog'lom qilishga yordam beradi. Bolalarga yangi ma'lumotlar berishni maqsad qilsag-u buni o'yin orqali olib borsak, ishimizni samaradorligi 2 marta oshgan bo'lar edi.

Asosiy adabiyotlar

1. Yusupova P. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. – T.: O‘qituvchi, 1993.
2. Xasanboyeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – T.: Ilm ziyo, 2006.
3. Sodiqova Sh.A. Maktabgacha pedagogika. – T.: Tafakkur sarchashmalari, 2013.
4. Kayumova N.M. “Maktabgacha pedagogika”. – T.: “TDPU” nashriyoti, 2013 y.

Qo‘shimcha adabiyotlar

5. Mirziyoyev Sh.M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi” mavzusidagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruzasi. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 48 b.
6. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 102b.
7. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: O‘zbekiston, 2017. – 488 b.
8. Mirziyoyev Sh.M 7 fevral 2017 yil kuni “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-4947 sonli farmoni.
9. Mirziyoyev Sh.M. “2017-2021-yillarda maktabgacha ta’lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qaror. – T., 2016 y. 29-dekabr.
10. “Bolangiz maktabga tayyormi?” metodik qo‘llanma. T., 2001.
11. F.Qodirova, Sh.Toshpo‘latova, M.A’zamova. Maktabgacha pedagogika. – T.: Ma’naviyat, 2013.
12. Shodmonova Sh. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – T.: Fan va texnologiya, 2008.
13. F.Qodirova, Sh.Toshpo‘latova, N.M.Kayumova. Maktabgacha pedagogika. – T.: Tafakkur, 2019.

Internet saytlari

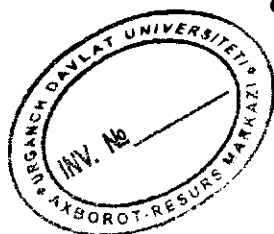
14. [www. tdpu. uz](http://www.tdpu.uz)
15. [.www. pedagog. uz](http://www.pedagog.uz)
16. [.www. Ziyonct.uz](http://www.Ziyonct.uz)
17. [www. edu. uz](http://www.edu.uz)
18. [tdpu-INTRANET. Ped](#)

N.M. Quchqorova

**MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI
TARBIYALANUVCHILARIGA O'YIN ORQALI
TARBIYA BERISH**

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalari, magistrleri va maktabgacha
ta'lim tashkiloti tarbiyachilari uchun

O'QUV- USLUBIY QO'LLANMA



Adadi 100 nusxa. Hajmi 4,7 b/t. Bichimi 60x84 ¹/₁₆
«Times New Roman» garniturasida. ofset usulida bosildi.
OOO «BOOKMANY PRINT» bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Uchtepa tumani, 22 mavze, 17-b.



Quchqorova Nargiza Mamajonovna 1979-yil Farg'ona viloyatida tug'ilgan, millati o'zbek, oilali, 3 nafar farzandi bor.

Quchqorova Nargiza Mamajonovna 2020-yil 11-avgustda Nukus davlat pedagogika instituti huzuridagi ilmiy darajalar beruvchi DSc.03/30.12.2019.Ped.34.01

raqamli ilmiy kengashda 13.00.01 – Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi ixtisosligi bo'yicha "Kompleks yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining iqtisodiy madaniyatini rivojlantirish" mavzusida pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qilgan.

Ilmiy faoliyati davomida 42 ta ilmiy va uslubiy maqolalari nashr etilgan bo'lib, ulardan 8 tasi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK ro'yxatidagi jurnallarda, 8 ta xorijiy jurnallarda, 1 ta SCOPUS, 20 ta xorijiy va respublika ilmiy-amaliy konferensiyalarida chop etilgan. Bundan tashqari 1 ta o'quv qo'llanma, 1 ta monografiya, 3 ta o'quv-uslubiy qo'llanmalari nashr etilgan.

N.M. Quchqorova 2021-yil O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi huzuridagi "Mahalla va oila" ilmiy-tadqiqot instituti tomonidan bajarilishi rejalashtirilgan JHBL-61 "Harbiy oila farzandlarining ijtimoiylashuvini kompleks tadqiq etish" mavzusidagi qisqa muddatli ilmiy-tadqiqot loyiha rahbari sifatida faoliyat olib borgan.

Quchqorova Nargiza Mamajonovna faoliyati davomida ta'lim-tarbiya jarayonini yaxshilash, yuqori malakali kadrlar tayyorlash va universitet ilmiy salohiyatini oshirish ishlariga o'zining munosib hissasini qo'shmoqda.